

Tezë Masteri

**“Menaxhimi institucional i të pastrehëve në Republikën e Maqedonisë
së Veriut- aspektet komparative”**

Kandidate:

Arlinda Limani

Mentor:

Prof. Dr. Abdulla Azizi

Tetovë, 2022

Përmbajtje

1	KAPITULLI I	14
1.1	Financa e strehimit në vendet në zhvillim	14
1.1.1	Efektiviteti ekonomik	15
1.2	Dokumentet dhe konventat ndërkombëtare mbi strehimoret.....	19
1.3	Karta e Kombeve të Bashkuara Mbi Strehimin e Qëndrueshëm (Gjenevës).....	21
1.4	Legjislacioni dhe direktivat e BE-së lidhur me trajtimin e të pastrehëve.....	21
1.4.1	Parime të përgjithshme	22
1.4.2	Sfondi i problemit.....	23
2	KAPITULLI II.....	28
2.1	Qasja dhe ballafaqimi me të pastrehët	28
2.1.1	Hotele për të pastrehë	31
2.2	Lidhshmëria e varfërisë me përkujdesjen institucionale për të pastrehët	31
2.3	Institucionet dhe politikat mbi strehimoret	33
2.3.1	Transformimi i institucioneve të mbrojtjes sociale	34
2.3.2	Gjendja ekzistuese	35
2.4	E drejta dhe legjislacioni I RMV-së mbi të pastrehët	36
2.4.1	Roli i personave profesional nga profile të ndryshme në punën me të pastrehët.....	37
2.4.2	Sistemi për ndihmë për personat e pastrehë.....	39
2.4.3	Integrimi social dhe profesional	40
3	KAPITULLI III	42
3.1	Strehimoret në Republikën e Kosovës.....	42
3.2	Strehimoret në vendet e zhvilluara -BE.....	43
3.3	Strehimoret në vendet e zhvilluara -SHBA.....	44
4	KAPITULLI IV	49
4.1	Intervistat primare të të dhënave	49
4.2	Iniciativa për mbështetje për persona të pastrehë në Republikën e Maqedonisë së Veriut... 51	51

5	KONKLUZAT	54
---	-----------------	----

Abstrakt

Shoqëria jonë, është pjesë e realitetit të hidhur ku një numër i konsiderueshëm njerezve jetojnë në kushte të rënda dhe shpesh pa mbështetjen e askujt.

Ky studim bazohet nga një qëndrim njerëzor cilësor, siç është dhe integrimi i jetimëve në shoqërinë tonë, temë e cila prek jo vetëm sferën personale të sjelljeve të njerëzve (të targetgrupit të jetimëve) por dhe fenomenin në tërësi si problem social (problem ky pak e fare i trajtuar nga institucionet tona qeveritare).

Institucionet e sotme rezidenciale për fëmijët, të përshkruar gjithashtu si kujdesi për kongregacion , përfshijnë shtëpitë e grupeve , komunitetet e kujdesit për fëmijët, Shtëpitë e Fëmijëve, qendrat e rehabilitimit , strehimoret e natës dhe qendrat për trajtimin e të rinjve.

“Strehimoret” ose siq deri vonë ka qenë e njohur si “Jetimore” është një shtëpi për fëmijët prindërit e të cilëve janë të vdekur ose nuk janë në gjendje të kujdesen për ta.

Pothuajse çdo shtet vepronë në shtëpitë e grupeve rezidenciale për personat që kanë nevojë për një vend të sigurt për të jetuar dhe për të mbështetur ne aftësite jetësore.

Në vendet ku strehimoret(jetimioret) nuk janë më në përdorim, kujdesi afatgjatë i fëmijëve të paregjistruar nga shteti është transferuar në një mjedis të brendshëm, me theks të veçantë në riprodhimin e një shtëpie familjare.

Rritja e jo barazisë sociale, shkallët e larta të papunësisë dhe përjashtimi social kontribuuan për rritjen e numrit të të pastrehëve në nivel global, ndërsa kriza aktuale me emigrantët, refugjatët dhe me personat e zhvendosur brenda shtetit, paraqesin problem plotësues për rritjen e numrit të të pastrehëve

Duke u nisur nga fakti se ne Republika Maqedonisë së Veriut kemi mungese te strehimoreve ,dhe per kete arsye do te shqyrtohet çështja e rregullimit të statusit të pastrehëve. Dukuria e të pastrehëve, paraqet fenomen dhe proces specifik dhe të komplikuar në lidhje me personat që janë të ekspozuar në rreziqe të shumta sociale, të marginalizuar dhe të cilët zakonisht jetojnë në varfëri dhe në përjashtim social. Praktika dhe politika që ndërmerren ndaj të pastrehëve si kategori vulnerable, i tejkalojnë edhe kornizat nacionale duke pasur parasysh se profili i personave që janë të pastrehë është i ndryshueshëm dhe kohën e fundit përfshin kategori si emigrantë, njerëz të rinj dhe fëmijë.

Qëllimi i hulumtimit në këtë punim është:

- Që gjatë analizës së politikave të punësimit në Republikën e Maqedonisë së Veriut t'i identifikojmë sfidat, përparësitë dhe mangësitë me të cilat ballafaqohet shteti gjatë zbatimit të politikave të strehimit në Republikën e Maqedonisë së Veriut;
- Baza teorike – konceptuale për analizën e të pastrehëve, por edhe evidencë të jashtëzakonshme në lidhje me sfidat me të cilat përballen të pastrehët.
- Analizë krahasuese të gjendjeve dhe të politikës të drejtuar kah të pastrehët në pjesën më të madhe të shteteve evropiane, por edhe analizë të gjendjeve dhe të masave në R. e Maqedonisë, të cilat ndermen për sfidat e të pastrehëve në nivel nacional dhe lokal.
- Nxitja e autoriteteve kompetente në Republikën e Maqedonisë së Veriut për rolin dhe kontributin e tyre që kanë gjatë zbatimit të politikave.
- Rritja e jo barazisë sociale, shkallët e larta të papunësisë dhe përjashtimi social kontribon për rritjen e numrit të të pastrehëve në nivel global, ndërsa kriza aktuale me emigrantët, refugjatët dhe me personat e zhvendosur brenda shtetit, paraqesin problem plotësues për rritjen e numrit të të pastrehëve.

Qëllimi kryesor i kësaj teze është të zbulojë disa sugjerime dhe politika të zbatueshme për zhvillimin e tregut të strehimit të përballueshëm për shtetin duke krahasuar dhe analizuar përvojat përkatëse nga vendet dhe zonat e tjera.

Së pari prezantohen shumë politika të suksesshme dhe përvojat e zhvillimit të vendeve perëndimore dhe lindore. Në mënyrë që të zbulohet nëse përvoja të tilla mund të zbatohen edhe në shtetin tonë, teza analizon mundësitë duke krahasuar sfondet, politikat e zbatuara dhe rrethanat e tjera.

Teza gjithashtu don të analizon situatën aktuale të zhvillimit të Maqedonisë së veriut, potencialin si dhe sfidat që mund të ndihmojnë qeverinë dhe investitorët e mundshëm të kenë një kuptim themelor të tregut të strehimit të përballueshëm dhe drejtimit e tij të mundshme të zhvillimit në të ardhmen.

Teza kryesisht përqendrohet në përgjigjen e pyetjeve në lidhje me Maqedoninë e veriut :

Cilat janë sfidat e qeverisë për të zhvilluar këtë trajtim të rasteve sociale për ti strehuar ato?

Pse është kaq e rëndësishme të zhvillohen banesa të përballueshme për të arritur objektivin e zhvillimit të qëndrueshëm në rritjen e tregut të pasurive të patundshme?

Cilat janë opsionet alternative për qeverinë për të zgjidhur konfliktin në procesin e zhvillimit të strehimit .

Në këtë studim do të shqyrtojmë nëse strehimi me të ardhura të ulëta mund të shihet si rezultati përfundimtar i një biznesi shoqëror që bazohet në përballueshmërinë aktuale financiare të të varfërve .

Në kërkimin e përgjigjeve për pyetjet kërkimore, studimi përfshin objektivat e:

1. Vlerësimi i politikave, planeve dhe programeve qeveritare për sigurimin e shtëpive me të ardhura të ulëta;
2. Vlerësimi i rolit të agjencive të strehimit në sigurimin e opsioneve të strehimit me të ardhura të ulëta, me fokus shtesë në mundësinë e arritjes së sistemit zyrtar financiar bazuar në përballueshmërinë financiare (të njohur zakonisht) të të varfërve urbanë
3. Përcaktimi i direktivave të orientuara drejt veprimit për strehim të përballueshëm me të ardhura të ulta përmes një perspektive të biznesit social.

Rëndësia teorike qëndron në faktin se ky punim do të japë kontribut në ngritjen e njohurive mbi mundësitë dhe përparësitë që ofrojnë politikat e trajtimit të kategorive sociale dhe strehimit në Republikën e Maqedonisë së Veriut.

Rëndësia praktike qëndron në faktin se ky punim do të jetë si një matës i mirë se sa kategoritë sociale dhe strehimoret në Republikën e Maqedonisë së Veriut, që kanë arritur zbatimin në përputhje me kërkesat e politikave të punësimit të Bashkimit Evropian dhe sa kanë ndikuar në aspektin social tek këto kategori

Abstract

Our society is part of the bitter reality where a significant number of people live in severe conditions and often without anyone's support.

This study is based on a qualitative human attitude, such as the integration of orphans in our society, a topic that affects not only the personal sphere of people's behavior (the target group of orphans) but also the phenomenon as a whole as a social problem (this problem is handled by our government institutions at all).

Today's residential facilities for children, also described as congregate care, include group homes, child care communities, orphanages, rehabilitation centers, night shelters, and youth treatment centers.

"Strehimorel" or as until recently it was known as "Orphanage" is a home for children whose parents are dead or unable to care for them.

Almost every state operates residential group homes for people who need a safe place to live and support life skills.

In countries where shelters (orphanages) are no longer in use, the long-term care of children not registered by the state has been transferred to an indoor environment, with special emphasis on the reproduction of a family home.

The increase in social inequality, high rates of unemployment and social exclusion contributed to the increase in the number of homeless people globally, while the current crisis with immigrants, refugees and internally displaced persons presents a complementary problem to the increase in the number of the homeless

Starting from the fact that in the Republic of North Macedonia we have a lack of shelters, and for this reason the issue of regulating the status of the homeless will be examined. The phenomenon of homelessness is a specific and complicated phenomenon and process related to persons who are exposed to many social risks, marginalized and who usually live in poverty and social exclusion. The practices and policies that are undertaken towards the homeless as a vulnerable category, exceed the national frameworks, considering that the profile of people who are homeless is variable and recently includes categories such as immigrants, young people and children.

The purpose of the research in this paper is:

- That during the analysis of employment policies in the Republic of North Macedonia, we identify the challenges, advantages and shortcomings that the state faces during the implementation of housing policies in the Republic of North Macedonia;
- Theoretical-conceptual basis for the analysis of homelessness, but also extraordinary evidence regarding the challenges faced by the homeless.
- Comparative analysis of the conditions and policies directed towards the homeless in most European countries, but also analysis of the conditions and measures in the Republic of Macedonia, which address the challenges of the homeless at the national and local level.
- Encouraging the competent authorities in the Republic of North Macedonia for their role and contribution during the implementation of policies.
- The increase in social inequality, high rates of unemployment and social exclusion contribute to the increase in the number of homeless people globally, while the current crisis with immigrants, refugees and internally displaced persons present a complementary problem to the increase in the number of the homeless.

The main purpose of this thesis is to discover some suggestions and applicable policies for the development of the affordable housing market for the state by comparing and analyzing relevant experiences from other countries and areas.

First, many successful policies and development experiences of Western and Eastern countries are presented. In order to find out if such experiences can be applied in our country, the thesis analyzes the possibilities by comparing the backgrounds, implemented policies and other circumstances.

The thesis also wants to analyze the current development situation of North Macedonia, the potential as well as the challenges that can help the government and potential investors to have a basic understanding of the affordable housing market and its possible future development directions.

The thesis mainly focuses on answering questions about North Macedonia:

What are the challenges of the government to develop this treatment of social cases to accommodate them?

Why is it so important to develop affordable housing to achieve the objective of sustainable development in the growth of the real estate market?

What are the alternative options for the government to resolve the conflict in the housing development process.

This study will examine whether low-income housing can be seen as the end result of a social business that is based on the actual financial affordability of the poor.

In seeking answers to the research questions, the study includes the objectives of:

1. Evaluation of government policies, plans and programs for providing low-income housing;
2. Assessing the role of housing agencies in providing low-income housing options, with additional focus on access to the formal financial system based on the (commonly recognized) financial affordability of the urban poor
3. Defining action-oriented guidelines for affordable low-income housing through a social business perspective.

The paper will have both theoretical and practical importance.

The theoretical importance lies in the fact that this paper will contribute to the increase of knowledge on the possibilities and advantages offered by the policies of the treatment of social categories and housing in the Republic of North Macedonia.

The practical importance lies in the fact that this work will be a good measure of how social categories and shelters in the Republic of North Macedonia have achieved implementation in accordance with the requirements of the employment policies of the European Union and how much they have influenced in the social aspect to these categories.

Hyrje

Çdokush ka të drejtën e një jete standarde për shëndetin dhe mirëqënien e tij dhe të familjes së tij duke përfshirë ushqimin, veshjen dhe strehimin.

Është një realitet i hidhur në shoqërinë tonë ku një numër i konsiderueshëm njerëzve jetojnë në kushte të rënda gjithashtu pa mbështetjen e askujt. Ky punim do të ketë një qëndrim njerëzor cilësor, siç është edhe integrimi i jetimëve në shoqërinë tonë, temë e cila prek jo vetëm botën personale të sjelljeve të njerëzve por dhe dukurin në tërësi si problem social.

Një tjetër problem që karakterizon sektorin e strehimit është i lidhur me numrin e kufizuar të instrumenteve financiare të përballueshme për të varfrit.

Impakti i riorientimit të programeve të strehimit social drejt grupeve të pozita të pafavorizuara do të jetë i kufizuar nëse këto grupe nuk do të kenë qasje të mjaftueshme në instrumenta financiare. Njerëzit që jetojnë afër ose nënkufirin e varfërisë nuk mund ta përballojnë këtë.

Sipas analizave në Republikën e Maqedonisë së Veriut ka nevojë të madhe për strehimoren , patjetër që të rregullohet statusi i të pastrehëve. Fenomeni i të pastrehëve, paraqet fenomen dhe proces specifik, mjaftë të ndërlikuar në raport me personat që janë të ekspozuar ndaj rreziqeve sociale, të marginalizuar dhe që zakonisht jetojnë në përjashtim social dhe varfëri .

Strehimi është një sektor me ndikim mjaft të madh në ekonominë e shteteve.

Strehimi konsiderohet si element i qëndrueshëm për një ekonomi të zhvilluar, gjithashtu dhe një sektor që përmbush nevojat e njerëzve. Kjo realizohet përmes :

Pronësisë së sigurt dhe të caktuar.

Organet e vetëqeverisjes lokale si bartës kryesorë të mbrojtjes sociale janë të obliguar për krijimin e institucioneve publike të mbrojtjes sociale, zhvillimin e llojit jointitucional të mbrojtjes sociale dhe poashtu realizimin e programeve sociale në pajtim me segmente të tjera të sektorit publik, sektorit privatë dhe OJQ-ve.

Strehimi duhet të planifikohet, ndërtohet dhe shfrytëzohet në atë formë që të minimizojë ndikimin mjedisor dhe të promovojë qëndrueshmërinë mjedisore.

Shteti ka detyrim të menjëhershëm dhe të vazhdueshëm për të siguruar që të gjithë personat të

kenë siguri në zotërim të banesës, pavarësisht disponimit ose të titullit të pronësisë, siç buron nga

rekomandimet e OKB-së dhe nga interpretimet e Gjykatës Evropiane për të Drejtat e Njeriut. Me fjalë të tjera shteti duhet të garantojë mbrojtje ligjore kundër dëbimeve të detyruara.

Punëtori social e përcakton statusin socio – ekonomik të shfrytëzuesit, e analizon dhe bisedon me të, grumbullon dhe analizon informata nga burime të ndryshme, e përshkruan rrezikun.

Në institucionet për të pastrehë detyrimisht duhet të organizohet edukimi – me dimension profesional dhe psikologjik.

Pozita e ndihmësit dhe shokut e kthen të pastrehun në jetën shoqërore sipas praktikës në shtetet e tjera, për të pastrehët mund të sigurohet edhe asistent personal.

BE-ja ofron strehim humanitar dhe mbështetje për vendbanimet si një përgjigje e menjëhershme ndaj, ose në pritje të një fatkeqësie.

Në bazë të nenit 6 të Rregullores për mënyrën, shtrirjen, standardeve dhe normave që ofron shërbimi sociale për qëndrim të përkohshëm dhe për hapësira, fondet, stafi dhe dokumentacioni i nevojshëm për një qendër të përkohshme vendbanimi , shërbimi i qëndrimit të përkohshëm ofrohet për kohëzgjatjen deri në tre muaj, me mundësi vazhdimi edhe për tre muaj, dhe në raste të jashtëzakonshme kur gjendja nuk kapërcehet, arrihet deri në një vit. Personat e pastrehë qëndrojnë në strehimoren për të pastrehët pra ekziston rreziku, derisa të kapërcehet gjendja financiare dhe rreziku i strehimit tek këta persona.

Sipas të dhënave zyrtare nga Ministria e Punës dhe Politikës Sociale, në Maqedoninë e veriut ekzistojnë katër strehimore shtetërore dhe dy qendra që shërbyjnë për strehimin e viktimave nga 24 - 48 orë në rast krize. Këto të fundit janë të menaxhuara nga organizatat jo-qeveritare me seli në Shkup. Në qendrat strehimore shtetërore të vendosura në Shkup, Manastir, Koçan, dhe Sveti Nikollë, viktimat mund të përkujdesen për to për tre muaj me mundësi për vazhdim edhe për tre muaj të tjera në rast nevojë.

Një tjetër problem që karakterizon sektorin e strehimit është i lidhur me numrin e kufizuar të instrumenteve financiare të përballueshme për të varfërit.

Impakti i riorientimit të programeve të strehimit social drejt grupeve të pozitave të pafavorizuara do të jetë i kufizuar nëse këto grupe nuk do të kenë qasje të mjaftueshme në instrumenta financiare. Njerëzit që jetojnë afër ose nënkuftirin e varfërisë nuk mund ta përballojnë këtë (Avokati i Popullit, 2012). Apo vlera e bonusit të strehimit që i jepet një familjeje nuk pasqyron ndryshimin e rrethanave të saj, si p.sh. ndryshimin në madhësinë e familjes. (Strategjia e Strehimit Social 2016-2025,

Republika e Shqipërisë Ministria e Zhvillimit Urban, Qershor 2016 Miratuar me Vendim te Këshillit të Ministrave me nr. 405, më 01. 06. 2016).

Dukuria e të pastrehëve mund ta analizojmë nga tre aspekte :

- si gjendje e posedimit ose mos posedimit të shtëpisë ,
- si përfshirje e kufizuar në jetën sociale dhe
- si proces gjatë së cilit personi ballafaqohet drejtpërsëdrejti me problemet e identitetit.

Shikuar nga aspekti i parë, të pastrehë, do të thotë mungesë vendbanimi.

Person në gjendje të tillë karakterizohet me privim nga nevojat themelore njerëzore dhe për këtë shkak ndodh të paraqiten devijime të ndryshme.

Mbështetja e strehimoreve dhe vendbanimeve është themeli i ndihmës humanitare për njerëzit që janë zhvendosur. Sigurimi i një vendi të sigurt për familjet dhe komunitetet për ta quajtur "shtëpi" mund të jetë shpëtimtar.

Universiteti Yale ka publikuar një listë të vendeve të zhvilluara të renditura për numrin e të pastrehëve për person– që ka Zelandën e Re në krye, e ndjekur nga Republika Çeke dhe Australia. Ai zbuloi se rreth 40,000 njerëz ose jetojnë në rrugë ose në strehimore emergjente ose strehime të konsideruara nën standarde, (<https://ofhsoupkitchen.org/best-cities-to-be-homeless>)

Ka 11,118 biznese të Strehimit në Komunitet dhe Strehimoreve të Pasrehëve në SHBA që nga viti 2022, një rritje prej 0,9% nga 2021.

Përgjigjeve e analizave përqendrohet në nevojat e këtij grupi, arsyet se pse kanë braktisur shtëpinë dhe se si kjo ndikon mbi potencialin të jenë të pastrehë dhe efektet sekondare nga situata e tyre mbi shëndetin e tyre fizik dhe mental ,lidhjet sociale me familjet, miqtë dhe personat të tjerë të qendrës, trajtimi nga komuniteti dhe institucionet, poashtu edhe vizionin për të ardhmen dhe qëndrimi personal në lidhje me atë si tu ndihmohet personave që janë viktimat të strehimoreve , të cilët e kanë braktisur shtëpinë, në mënyrë që të mos jenë të pastrehë .

1 KAPITULLI I

TEORI DHE KONCEPTE KOMBËTARE /NDËRKOMBËTARE MBI TË PASTREHËT

1.1 Financa e strehimit në vendet në zhvillim

Një tjetër problem që karakterizon sektorin e strehimit është i lidhur me numrin e kufizuar të instrumenteve financiare të përballueshme për të varfërit.

Impakti i riorientimit të programeve të strehimit social drejt grupeve të pozitive të pafavorizuara do të jetë i kufizuar nëse këto grupe nuk do të kenë qasje të mjaftueshme në instrumenta financiare. Njerëzit që jetojnë afër ose nënkuftirë e varfërisë nuk mund ta përballojnë këtë (Avokati i Popullit, 2012), apo vlera e bonusit të strehimit që i jepet një familje nuk pasqyron ndryshimin e rrethanave të saj, si p.sh. ndryshimin në madhësinë e familjes. (Strategjia e Strehimit Social 2016-2025, Republika e Shqipërisë Ministria e Zhvillimit Urban, 01. 06. 2016).

Fondet me financim sipërmarrës janë të njohura në ekonominë vendase. Sot funksionojnë fonde private që ndjekin parimet e organizimit të ashtuquajtura “engjujt e biznesit”, por janë shumë rrallë dhe me kushte të kufizuara teknike, operacionale dhe financiare, për të pasur ndikim në zhvillimin e këtij sektori dhe ekonomisë në përgjithësi.¹

Njëkohësisht, mobilizimi i aktorëve lokalë në sigurimin e strehimit do të kërkojë edhe hartimin e instrumenteve financiarë që stimulojnë përfshirjen e tyre.

Në vende të tjera Europiane, aplikohen forma të ndryshme të instrumenteve financiare, si përjashtimi nga taksat (p.sh. taksat mbi pronën, taksat për pasurinë e patundshme), ofrimi i tokës për zhvilluesit e strehimit social me çmime në Strategjinë e Strehimit Social 2016-2025 normat e tregut, si dhe ofrimin të bonuseve të strehimit, të kushtëzuara sipas gjendjes ekonomike apo skemave plotësuese të qirasë për qiramarrësit, (Strategjia e Strehimit Social 2016-2025).

Tjetër çështje e strehimit është kryesisht mosrenditja midis ofertës dhe kërkesës për sa i përket vendndodhjes (banesat nuk janë të gatshme aty ku nevojiten) dhe sa i takon përballueshmërisë dhe arritshmërisë (programet ekzistuese janë të papërballueshme apo të papërshtatshme sa i takon modelit). Për shembull, pronarët e tokës kanë nevojë për grante për përmirësim ose ngritje të objekteve të banimit, ose ka nevojë për shërbime për tokën.

---

¹ <https://finance.gov.mk/2022/02/12/123456-6/?lang=sq>, marrë me datë 12.05.2022

Jo të gjithë kanë nevojë për një produkt të gatshëm strehimi ku të hyjnë për të banuar sidomos pronarëve të trojeve shpesh u intereson më mirë të marrin mbështetje për të hartuar zgjidhje të përshtatura për truallin e tyre.

Përforcimi i masave financiare do të krijojë mundësi më të volitshme për grupet në pozita të favorizuara; të zgjedhin midis alternativave të ndryshme në përputhje me kushtet e tyre. Megjithatë, ky hap, duhet të realizohet bashkarisht me orientimin dhe zgjerimin e masave për programet e strehimit social drejt grupeve në pozita të pafavorizuara.

Programet sociale që janë të nevojshme për familjet që nuk e përballojnë dot strehimin me çmimet e tregut (pragu i të ardhurave).

Ata janë të nevojshme për ato familje që janë të përjashtuara nga tregu i strehimit (p.sh. romët dhe egjiptianët, jetimët, gratë e abuzuara, personat me aftësi të kufizuara, të pastrehët dhe të moshuarit).

Kuadrot institucionale ekzistues karakterizohen nga një gamë e gjërë problematikash. Problematika e parë është e lidhur me rolet e paqarta të institucioneve të ndryshme të përfshira në ofrimin e strehimit social. Analiza e pesë roleve kyçe siç është drejtimi, financimi, ofrimi, rregullimi dhe lehtësimi i strehimit, në lidhje me programin e banesave me kosto të ulët, banesave sociale me qira, pajisjen me infrastrukturë, subvencionimin për banesa sociale tregojnë se në disa raste këto role nuk janë të përcaktuara mirë. Në mënyrë të veçantë roli i lehtësimit, i cili i referohet mbështetjes/ngritjes së kapaciteteve, zbutjes së riskut, mbështetjes për politikën dhe kërkimin shkencor në sektorin e strehimit, edukimin dhe mbrojtjes së konsumatorëve . (Strategjia e Strehimit Social 2016-2025).

1.1.1 Efektiviteti ekonomik

Strehimi është një sektor me ndikim të madh në ekonominë e shteteve.

Strehimi konsiderohet si element stabil për një ekonomi të nivelit të lartë, gjithashtu dhe një sektor, i cili përmbush nevojat e njerëzve. Kjo mund të realizohet nëpërmjet :

Pronësisë së caktuar dhe të sigurt (fleksibil në mes posedimit apo marrjes me qira të vendit të banimit);

Informacione kadastrale, informacione për regjistrimin e tokës si dhe shërbime që mbështesin një mjedis të favorshëm për investime në strehim dhe nxitjen e pronësisë së sigurt, vendbanimit;

Mbajtja e llogarisë në mënyrë efektive dhe efikase, procedura rregullatore dhe norma hipotekare transparente, me qëllim garantimin e posedimit të saktë të hipotekës, mbrojtjen e konsumatorit,

rritjen e sigurisë së strehimit, zgjerimin e mundësisë për strehim, dhe zvogëlimin e rrezikut që të humbin e shtëpitë;

Ndërtimit dhe rinovimit të vendbanimit, si dhe meremetimit të blloqeve të ndërtesave ekzistuese, për të luftuar varfërinë energjetike duke promovuar eficientë në energji (e cila gjithashtu, do të ndikojë në zbutjen dhe adaptimin ndaj ndryshimeve klimaterike);

Përdorimit të rregullave dhe standardeve të ndërtimit si bazë për ndërtimin e banesave, të cilat nxisin harmonizimin e praktikave, procedurave dhe specifikimin e produkteve të përbashkëta, duke garantuar pajtueshmëri brenda kufijve shtetëror dhe duke garantuar sigurinë e ndërtesave.

Ndërtimi i banesave të strehimit duhet, të mbështetet në përdorimin e materialeve lokale, gjatë projektimit, ndërtimit, mobilimit dhe mirëmbajtjes, duke kontribuar kështu enti në punësimin lokal; (Dimitrijoska S. (2011). Studimi mbi “programet kombëtare dhe përfitime në kuadër të sistemit të mbrojtjes sociale në Republikën e Maqedonisë Shkup).

Meremetimi i banesave ekzistuese duke përdorur teknologjitë e përshtatshme, në mënyrë që të nxitin punësimin.

Kur është e mundur dhe e përshtatshme, infrastrukturë si dhe shërbime për njerëzit me të ardhura të vogla, banesa informale.

Politika dhe programe kombëtare të cilat inkurajojnë , kur është e mundur dhe e përshtatshme, banorët e ndërtesave informale të rregullojnë dhe përmirësojnë ndërtimet e tyre, duke garantuar që vendndodhja dhe faktorët e tjerë të sigurojnë përmbushjen e kriterëve minimale të sigurisë;

Zhvillim, rigjenerim më të integruar urban, me vende pune dhe shërbime, të cilat lidhen ngushtësisht me strehimin, ndërkohë që duhet të merren në konsideratë rreziqet potenciale dhe dëmtimet e mundshme;

Planifikimit hapësinor që përfshin politika si: shpërndarja e veprimtarive ekonomike në mënyrë efikase, përmirësimi i infrastrukturës teknike, sociale dhe shërbimeve; ndërmartja e rigjenerimit urban; ofrimi i strehimit të përbalueshëm dhe adresimi i shtrirjes urbane. (Enti shtetëror për Statistik, (2015). Anketa për të ardhurat dhe kushteve të jetesës 2012. Shkup)

Roli i Komunës në strehimin tek të pastrehët dhe tek të varfërit është shumë i rëndësishëm, Qeveritë vendore janë shumë të vetëdijshme për nevojat për strehim.

Punonjësit në një sërë departamentesh dhe agjencish komunale, dhe shpesh edhe politikanët lokalë, kanë pothuajse çdo ditë kontakte me njerëzit që përballen me vështirësitë e strehimit. Kjo marrëdhënie 'bazë' me nevojën për strehim nuk është e pranishme në të njëjtën masë.

Megjithëse komunat shpesh vendosen në pozicionin më të mirë për të vlerësuar nevojat për strehim. Gjithashtu, kufizohen aftësitë për të gjeneruar të ardhura të mjaftueshme, për të zbatuar programe efektive dhe të vazhdueshme, të afta për të adresuar nevojat e familjeve me të ardhura më të ulëta edhe me vullnetin dhe motivimin më të mirë, nuk mund të pritët të përmbushin të gjitha rolet dhe përgjegjësitë e nevojshme për t'iu përgjigjur nevojës për strehim.

Megjithatë, kur nevojat e komunitetit nuk plotësohen, presioni vihet në radhë të parë mbi zyrtarët e qeverisjes vendore të përgjigjen, në mënyrë që komunat të zgjidhin problemet - edhe pse shpesh me mjete të papërshtatshme dhe fonde të pamjaftueshme. Identifikohen dhe diskutohen veprimet e iniciuara nga komunat për të ndihmuar familjet me të ardhura më të ulëta - ato nevojat e të cilave për strehim bazë adekuate dhe të përballueshme nuk po plotësohen nga tregu i banesave.

Shfrytëzuesit e shërbimeve sociale - të pastrehë potencial Sipas Entit shtetëror për statistikë në vitin 2013, prej gjithsej 106 të pastrehëve shfrytëzonin të drejtat dhe shërbimet të mbrojtjes sociale, me çka shumica e këtyre individëve ishin të moshës 26 deri në 45 vjeç apo gjithsej 44 persona, dhe të moshës 22 deri në 25 vjet ishin gjithsej 29 persona.²

Sipas të dhënave të Kryqit të Kuq në qytetin e Shkupit, në Maqedoni ka 318 të pastrehë, por kjo shifër supozohet të jetë shumë më e lartë për shkak të nivelit të lartë konstant të varfërisë (vëllimi - 30.4 % në vitin 2011 dhe 30.9 % në vitin 2010, sipas ESHS30), papunësia e lartë, plakja e popullsisë, dhuna familjare, divorci për shkak të problemeve financiare në familje.³

Duke analizuar statistikën dhe të dhënat nga regjistrimi i popullsisë në vitin 2010 në Maqedoni, shumica e popullsisë së neglizhuar, në kuptimin social - ajo rome, me vendbanim zyrtarisht të regjistruara (rreth 45 %) jetojnë në 10 komunat në: Koçan, Prilep, Tetovë, Manastir, Vinicë, Gostivar, Dibër, Kumanovë, Kërçovë, dhe Shtip.

Familjet rome shpesh jetojnë në shtëpitë që nuk kanë furnizim adekuat të ujit të pijshëm dhe kanalizim, të vogla, të pa planifikuara për realizimin dhe sigurimin e nevojave themelore, me sipërfaqe prej më pak se 5 metra katrorë për anëtar familje në më shumë se 50 % të popullsisë. Madje 77 % e familjeve nuk kanë as nyje sanitare brenda shtëpive por në oborr, dhe 58% përdorin çezma uji jashtë shtëpisë; për më tepër gati 10 % e popullsisë rome nuk kanë furnizim me ujë për

---

² ,([http www.stat.gov.mk](http://www.stat.gov.mk) pdf.) marrë më 15.05.2022

³ <https://bezdomnistvo.mk> marrë më 15.05.2022

pije dhe higjienën e përditshme.Është vlerësuar se rreth 50 % e këtyre familjeve nuk kanë zgjidhje adekuate për derdhjen e ujërave fekale komunale nga shtëpitë e tyre.

Ligje të tjera në interes të problemit

Në pajtim me Ligjin për strehim, ligji për mbrojtje sociale mundëson financimin e përgjithshëm për ndërtimin dhe mirëmbajtjen e ndërtesave dhe banesave, objektet për banim mund të jenë rezidenciale, shtëpi banimi dhe shtëpi për pushim dhe rekreacion. (Mbrojtja sociale për fëmijët, personat e rinj dhe të rriturit, 2013-2014.Shkup. Enti Shtetëror për Statistika).

Pronësi të Republikës së Maqedonisë, të paktën 25 për qind janë të dedikuara për personat e cenuar social - pa strehim ndërsa vendimi për dhënien me qira të këtyre banesave për personat e cenuar social - pa strehim të siguruar, është Qeveria.

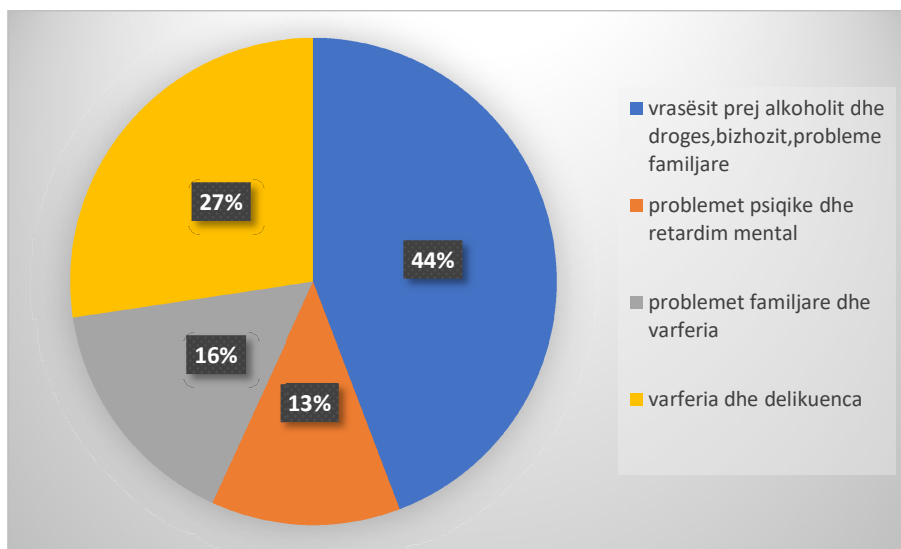
Ligji për huamarje të Republikës së Maqedonisë te Banka për Zhvillim pranë Këshillit të Evropës për projektin ndërtim të banesave që do tu jepen me qira personave me të ardhura të ulëta, i cili parashikonte kredi në shumë prej 15 milionë euro për realizimin e Programit të qeverisë së Republikës së Maqedonisë së Veriut për ndërtimin e 10.000 banesave sociale që do të ndahen për të varfërit dhe çiftet e reja. Ligji për vetëqeverisjen lokale parqet kornizë themelore ligjore përmes të cilës realizohet procesi i decentralizimit. Me këtë ligj, komuna, sipas politikës ekonomike të shtetit financohet nga burimet e veta, si dhe burimeve të tjera të financimit.⁴

Njësitë e vetëqeverisjes lokale si bartëse kryesore të mbrojtjes sociale janë përgjegjëse për krijimin e institucioneve publike për mbrojtje sociale, avansimin e formave jointucionale për mbrojtje sociale dhe realizimin e programeve sociale në bashkëpunim me segmentet tjera të sektorit publik, sektorit privat dhe OJQ-ve.

Në akordim me Ligjin për vetëqeverisje lokale, komunave dhe Qytetit të Shkupit gjithashtu edhe të qyteteve tjera , janë kompetent për realizimin e mbrojtjes sociale dhe përkujdesjen e fëmijëve të rrugës; personat që përballen me rrezikut social; personat të cilët abuzojnë me drogë , alkool dhe poashtu strehim për të gjithë personat me rrezik social. (Udhëzime profesionale për persona që punojnë me të pastrehë ,të pastrehët rreth ne Publik fshehur potencial ,Shkup 2016)

---

⁴ <http://www.stat.gov.mk> pdf. Marrë më 16.05.2022

Grafikoni 1. Problemet kryesore të të pastrehet që vizitojnë pikën për të pastrehë

1.2 Dokumentet dhe konventat ndërkombëtare mbi strehimoret

Komisioni Ekonomik Social i OKB për Vendet Anëtare të Evropës thotë se:

“Strehimi luan një rol të rëndësishëm në cilësinë e jetës së njeriut”.

Ana pozitive e strehimit mund të rritet nëpërmjet zbatimit të parimeve si: përfshirja dhe pjesëmarrja sociale, mbrojtja mjedisore; efektiviteti ekonomik; si dhe përshtatshmëria e kulturave. Zhvillimi i strehimit të qëndrueshëm përballë me probleme të shumta, që vijnë nga: kriza ekonomike, globalizimi, ndryshimet demografike dhe ndryshimet klimaterike.

Strehimi, menaxhimi dhe prishja e banesave për strehimi, ndikojnë negativisht në mjedisin jetësor; këto procese konsumojnë burimet (ujin, tokën, energjinë, materialet e ndërtimit) dhe prodhojnë emetimet e gazrave të dëmshme për mjedisin. Për zvogëlimin e këtij ndikimi kërkohet përfshirja e Qeverive dhe shoqërisë civile, si dhe veprime nga ana e organizatave ndërkombëtare.

Menaxhimi efikas i strehimit, investimet për riparime, me qëllim përmirësimin e kushteve mjedisore dhe zhvillimi i mekanizmave financiarë për të përmirësuar strehimin e qëndrueshëm, duhet të jenë përparësitë e politikës.

Qasja në ciklin e projektimit, duhet të promovohet si një mënyrë për të minimizuar ndikimin e këtij sektori në mjedis.

Një mjedis i ngarkuar urban, me ajër të ndotur, mungesa të hapësirave të gjelbra, zhurmë, si dhe mungesa e mundësive për lëvizshmëri, paraqet rrezik permanent për shëndetin.

Forma dhe kushtet për jetë kanë një ndikim të drejtpërdrejtë mbi shëndetin fizik dhe mendor të popullsisë. Kushtet e këqija të jetës në mjediset e brendshme shkaktjnë në një sërë sëmundjesh dhe dëmtimesh të parandalueshme të tilla si: sëmundjet të sistemit respirator, kardiovaskular, të sistemit nervor dhe kancerit.

Kriza financiare dhe ekonomike tregon rolin e rëndësishëm që kanë tregjet e qëndrueshme dhe transparente të strehimit në ekonomi. Si rezultat i krizës, disa prej shteteve kishin një disbalans shqetësues në tregjet e tyre të patundshmërive (banesave) që sollën konfiskim të pronës, rritje të aksioneve të pasurive dhe mungesë të strehimit.

Bashkësitë e varfra, të neglizhuar të popullsisë mund të ballafaqohen me mungesën e strehimit të qëndrueshëm dhe të papërshtatshëm, pengesa fizike, me diskriminim dhe përjashtim.

Personat, që jetojnë në kushte të këqija jetike dhe në zona të rrezikuara, shpesh përballen edhe me mungesën e ujit të pijshëm, kanalizimit dhe shërbime të tjera publike.⁵

Në disa raste, urbanizimi ka ndikim negativ mbi vendbanimet aktuale, si dhe zvogëlon sipërfaqet e tokës për përdorime të tjera.

Fatkeqësitë e natyrës, të tilla si tërmetet, përmytjet dhe rrëshqitjet e tokës, si dhe fatkeqësitë e shkaktuara nga njeriu, kanë sjellë dëme të mëdha ndaj strehimit në të gjithë rajonin e KEE-së dhe paraqesin sfida serioze për qeveritë dhe rajonin. Politikat dhe planifikimet kombëtare shpesh nuk mjaftojnë për të evituar dhe zvogëluar dëmet e shkaktuara nga fatkeqësitë natyrore dhe situatat emergjente. Popullsisë që preket nga këto rrezike duhet ofruar zgjidhje të përshtatshme për strehim të përkohshëm.

---

⁵ (https://unece.org/DAM/hlm/charter/Language_versions/ALB_Geneva_UN_Charter.pdf) marrë më 18.05.2022

1.3 Karta e Kombeve të Bashkuara Mbi Strehimin e Qëndrueshëm (Gjenevës)

Karta është një dokument jo i detyrueshëm. Qëllimi është të mbështesë vendet Anëtare, përderisa ato kërkojnë të garantojnë qasje të denjë, të shëndetshëm, strehim të përshtatshëm, të përballueshëm për të gjithë, duke pasur parasysh kushtet uljes së ndikimit që strehimi sjell në mjedis.

Synimi i Kartës është të përmirësojë qëndrueshmërinë e strehimit nëpërmjet politikave efektive dhe veprimeve në të gjitha nivelet, duke u mbështetur në bashkëpunimin ndërkombëtar, për të kontribuar në zhvillimin e qëndrueshëm në rajon.

Karta kontribuon në zbatimin e rëndësishëm të Objektivave të Qëndrueshme në zbatimin e Kuadrit të Strategjisë Globale të Strehimit të Kombeve të Bashkuara ⁶

(https://unece.org/DAM/hlm/charter/Language_versions/ALB_Geneva_UN_Charter.pdf)

1.4 Legjislacioni dhe direktivat e BE-së lidhur me trajtimin e të pastrehëve

Cenimi i sigurisë së banesës, sidomos kur manifestohet me anën e dëbimit me forcë, shoqërohet me një regres të madh lidhur me shumë të drejta të tjera, dhe për pasojë e drejta e strehimit duhet të konsiderohet si një prej të drejtave bazë.

Këtu adresohen problemet , që lidhen me pasigurinë e banesës për shtresat e varfra në përgjithësi dhe për komunitetin rom në veçanti.

Rekomandimet lidhen me probleme konkrete në terren të regjistruara prej organizatave të ndryshme nga fusha e mbrojtjes së të drejtave të njeriut.

Rekomandimet përfshijnë ndërhyrjet e mundshme në legjislacion, të cilat nuk mund të zgjidhen vetëm me anën e një akti të vetëm ligjor ose nënligjor, por me anën e një pakete të plotë reformuese.

Detyrimet e shteteve që të respektojnë, mbrojnë dhe përmbushin të drejtën për një strehim të

---

⁶ (https://unece.org/DAM/hlm/charter/Language_versions/ALB_Geneva_UN_Charter.pdf) marrë më 19.05.2022

përshtatshëm, janë në zhvillim e sipër përmes debateve të ndryshme kudo në botë.

Rekomandimet janë dhënë me qëllimin për të ndihmuar autoritetet shtetërore që të përmbushin detyrimet e tyre për drejtën e strehimit të përshtatshëm, dhe për të eliminuar diskriminimin, në mënyrë që të plotësohet legjislacionin vendas, dhe për të siguruar dhe respektuar të drejtat e njeriut.

(Sheila Foster, Daniel Bonilla, “The Social Function of Property : A Comparative Law Perspective”, November 15, 2011,)

1.4.1 Parime të përgjithshme

Shteti ka detyrim të menjëhershëm dhe të vazhdueshëm për të siguruar që të gjithë personat të kenë siguri në zotërim të banesës, pavarësisht disponimit ose të titullit të pronësisë, siç buron nga rekomandimet e OKB dhe nga interpretimet e Gjykatës Evropiane për të Drejtat e Njeriut. Me fjalë tjera shteti duhet të garantojë mbrojtje ligjore kundër dëbimeve të detyruara.

Siguria e banesës nuk mund të përfshihet në një nocion të vetëm.

Një shumëllojshmëri e formave të pronësisë, përdorimit, procedurave të rishikimit administrativ e gjyqësor, etj, mund të sigurojnë respektimin e të drejtës së strehimit, në kontekste të ndryshme.

Pasuria e paluajtshme ka veç funksionit ekonomik edhe funksion social.

Koncepti i funksionit social të pasurisë së paluajtshme, i cili gjen zbatim në vendet e zhvilluara perëndimore, është sjellë në vëmendje së fundi edhe nga jurisprudenca e Gjykatës Evropiane për të Drejtat e Njeriut.

Funksioni social i pasurisë së patundshme duhet të promovohet dhe aplikohet në mënyrë që të realizohet e drejta për një strehim të përshtatshëm.

Parimet themelore duhet të reflektohen në të gjitha masat e domosdoshme që ndërmerren në procese që kërkojnë dëbimin/evakuimin e njerëzve, në mënyrë që të forcohet dhe mbrohet siguria eqëndrimit në banesë, duke përfshirë:

a) mos diskriminim dhe barazinë para ligjit;

- b) detyrimin e përmbushjes progresive të detyrimit për strehim nga ana e shtetit, duke përdorur burimet maksimale në dispozicion, përpara se të kryhet dëbimi dhe prishja e banesës;
- c) kërkimin dhe pranimin e ndihmës ndërkombëtare dhe bashkëpunimi me organizatat ndërkombëtare ;
- d) dhënien prioritet të individëve më të rrezikuar dhe më të marginalizuar;
- e) krijimin e aksesit të plotë dhe në kohë të përshtatshme në informacion;
- f) pjesëmarrjen efektive të komunitetit në bisedime dhe në proceset vendimmarrëse;
- g) llogaridhënien e autoriteteve përgjegjëse.

Neni 25.1, pohon se “Çdokush ka të drejtën e një jete standarde të përshtatshëm për shëndetin dhe mirëqënien e tij dhe të familjes së tij duke përfshirë ushqimin, veshjen dhe strehim” (Asambleja e Përgjithshme e Kombeve të Bashkuara (1948)), (<http://www.un.org/en/documents/udhr>)

1.4.2 Sfondi i problemit

Nje pjese e madhe e komunitetit rom, tradicionalisht jeton në informalitet si për sa i takon punësimit, regjistrimit në zyrat e gjendjes civile, etj. Kjo klasë ,gjeneratë pas gjenerate ka krijuar traditën e jetesës në objekte të përkohshme, diku si stil jete, dhe në të shumtën e rasteve si pasojë e kushteve të dobëta financiare. Kështu, duke mos pasur një zgjidhje reale për çështjen e strehimit ata deryrohen të bëjnë zgjidhje alternative duke u “vetë-sistemuar”, nga mungesa e reagimit të autoriteteve pason me krijimin e informalitetit, që i lë për një kohë të gjatë në këto kushte.

Kjo situatë e kombinuar me një kuadër ligjor të papërshtatshëm për akomodimin e kësaj pjese të shoqërisë ka sjellë diskriminim të saj. Edhe më problematike është situata, kur për shkak të ndërtimit të veprave publike, apo zhvillimit të pronës nga pronari që është i ndryshëm nga poseduesi i banesës, kërkohet largimi (dëbimi) i kësaj kategorie nga vendbanimet e tyre.

Në një vështrim të përgjithshëm, lidhur me problematikën e prezantuar më sipër, me fokus legjislacionin përkatës, vlerësohet se:

Së pari, në legjislacion nuk ekziston statusi ligjor i vendbanimeve të komunitetit rom dhe të ngjashëm me ta, e për pasojë nuk njihet koncepti i banesave të përkohshme, të tilla si baraka, tenda, etj. Ndërkohë përjashtimi nga rregullimi ligjor i një komuniteti të tërë, që zhvillon jetesën në struktura të tilla është realitet i pakundërshtueshëm, i toleruar për dekada.

Së dyti, regjistrimi i këtij komuniteti në regjistrat e gjendjes civile për shkak të pengesave, apo ndërlikimeve ligjore, shoqëruar me paaftësinë njohëse të legjislacionit nga ana e komunitetit të prekur, paraqitet një problem që pason edhe me mungesën e aksesit në shërbime dhe të mira të ofruara nga shteti, përfshirë strehimin.

Së treti, në legjislacion mungojnë parashikime ligjore që ndalojnë dëbimin me forcë jovetëm për shkaqe të paligjshme por edhe për shkaqe të ligjshme. Dëbimi nga banesat mund të bëhet vetëm nëse ofrohet një strehim alternativ i përkohshëm deri sa të gjindet një strehim i përhershëm të parashikuar nga legjislacioni me procedura të qarta lidhur me këtë çështje, dhe që nuk duhet të bien ndesh me parimet e të drejtave të njeriut në planin ndërkombëtar. Zgjidhjet e dhëna deri tani në rastet e largimit me forcë të popullsisë për arsye të ligjshme kanë qenë sporadike dhe për më tepër ato nuk kanë marrë parasysh mënyrën e jetesës së këtij komuniteti që bazohet mbi veprimtari të caktuara, si mbledhja e mbetjeve për riciklim, tregtimi i sendeve të përdorura, të mundshme vetëm pranë qendrave të banuara urbane. Poashtu një tjetër ligj strehimi i nevojshëm, me standardet ndërkombëtare për të drejtat e njeriut që duhet zbatuar me pa mundësitë reale financiare të komuniteteve. (Sheila Foster, Daniel Bonilla, “The Social Function of Property: A Comparative Law Perspective”, November 15, 2011,)

Ndryshimet klimatike janë shëndërruar në një realitet të hidhur, me rritjen e temperaturës globale, përmbytjeve, rrëshqitjeve të tokës, stuhive që kanë ndikuar në jetën e njerëzve dhe pronën e tyre, duke shkaktuar dëme të mëdha ekonomike dhe sociale për ta.

Shtëpitë dhe vendbanimet e njerëzve duhet të ndërtohen në mënyrë të qëndrueshme për të përballuar ngjarje ekstreme të motit, përfshirë ndryshimet klimaterike.

Karta është një dokument jo-ligjërishit i detyrueshëm, dhe ka për qëllim që ti mbështesë vendet Anëtare për derisa ato janë duke kërkuar garantimin e një aksesit të denjë, për strehim të përshtatshëm, të përballueshëm dhe të shëndetshëm, duke i kushtuar vëmendje të veçantë strehimit.

Synimi i Kartës është të përmirësojë qëndrueshmërinë e strehimit nëpërmjet politikave efektive dhe veprimeve në të gjitha nivelet, duke u mbështetur në bashkëpunimin ndërkombëtar, për të kontribuar në zhvillimin e qëndrueshëm në rajon.

Karta sjell kontribut te rendesishem në zbatimin e objektivave të qëndrueshme të zhvillimit në qytete dhe vendbanimet e njerëzve, poashtu gjenë zbatim në kuadrin e strategjisë globale të strehimit të Kombeve të Bashkuara .

E drejta për strehim përfshihet në një numër në rritje të instrumentave të së drejtës ndërkombëtare që prej vitit 1948, datë në të cilën kjo e drejtë u përmend në Deklaratën Universale të të Drejtave të Njeriut. Që prej asaj kohe kjo e drejtë është riafirmuar në një numër instrumentash ndërkombëtare si: Konventa e të Drejtave Ekonomike Sociale dhe Kulturore (ICESCR),që u kërkon vendeve anëtare të marrin të gjitha masat e duhura për të arritur realizimin e së drejtës për strehim të përshtatshëm. Traktate të tjera si që është Konventa për Eleminimin e të gjitha Formave të Diskriminimit kundër Grave (CEDAW), Konventa për të Drejtat e Fëmijëve (CRC) dhe Koventa për Statusin e Refugjatit që parashikojnë gjithashtu dispozita për të drejtën për strehim.⁷

Në Komentin e tij të Përgjithshëm për të drejtën për një strehim të përshtatshëm, Komiteti i

Kombeve të Bashkuara për të Drejtat Ekonomike Sociale dhe Kulturore, struktura e Kombeve të

Bashkuara e krijuar për monitorimin e zbatimit të ICESCR, parashikon elementët përbërës të së

drejtës për strehim. E drejta për strehim nuk duhet barazuar që me pasjen e një çatie mbi kokë, por ajo duhet të shifet si e drejtë për të jetuar në siguri, paqe dhe dinjitet. E drejta për strehim duhet që tu garantohet të gjithë personave, pa marr parasysh të ardhurat e tyre, e cila duhet zbatuar në mënyrë të tillë që të përputhet me mundësitë e tyre.⁸

Ajo duhet të nënkuptojë se jo vetëm qiraja, por edhe harxhimet tjera që lidhen me strehimin (si që janë energjia dhe uji) duhen të përcaktohen ashtu që pjesa e mbetur e të ardhurave të individit të jetë e bollëshme që të mundet ti përballojë nevojat e tjera që janë të nevojshme për të mbijetuar. Por, një e drejtë për strehim dhe poashtu është edhe një e drejtë e shumëanëshme, e cila përbëhet nga disa aspekte të cilat duhen përmbushur në atë mënyrë që kjo e drejtë të jetë plotësisht e zbatueshme:

- Siguria ligjore e posedimit/zotërimit;
- Mundësia (shërbimeve, materialeve, dhe infrastrukturës);
- Përballueshmëria
- Jetueshmëria
- Aksesshmëria
- Vendodhja, dhe
- Përshtatshmëria kulturore.

I vetëdijshëm se respektimi i plotë i kësaj të drejte është një veprim që kërkon shumë burime dhe

⁷ <https://www.ombudsman.europa.eu/en/publication/sq/3510>. Marrë më 01.06.2022

⁸ www.osfa.al/sites/default/files/analiz_e_legjislacionit_per_problemet_e_strehimit_pdf marrë më 01.06.2022

shumë kohë, Komiteti vendosi se detyrimet për shtetet anëtare janë të dyanshme.

Së pari, shtetet duhet të marrin përsipër maksimizimin e të gjitha burimeve, që të realizojnë në mënyrë graduale zbatimin e të drejtave të parashikuara në ICESCR, për rrjedhojë edhe të drejtën për strehim.

Për të zbatuar këtë detyrim, shtetet duhet të miratojnë të gjitha masat e nevojshme ligjore, administrative, financiare, edukative, dhe sociale të cilat mundësojnë realizimin e të drejtës në strehim; së dyti disa detyrime janë menjëherë të detyrueshme ndaj shteteve, pavarësisht nivelit të tyre të zhvillimit.⁹

Me fjalë të tjera mugesat në fondet publike nuk mund të përdoren si shfajësim dhe justifikim për mos marrjen e asnjë mase për zbatimin e kësaj të drejte. Poashtu edhe vendet që përballohen me probleme të mëdha financiare që të miratojnë programe të përshtatshme dhe të duhura efçente në kosto pjesën vullnetare të shoqërisë.

Për më shumë informacione përdorimi i masave do të mundësoj që shteti të kërkoj për të abstenuar disa praktika dhe duhet që të angazhohet për të lehtësuar “vetë ndihmën” e grupeve të prekura, p.sh, tolerimin e ndërtimit të shtëpive informale.

Komiteti parashikon gjithashtu se ICESCR parashikon një detyrim minimal për ofrimin e strehimit bazë. Në qoftëse një numër i caktuar individësh në një shtet nuk mundësohet një strehim bazik, atëherë shteti duhet të ketë në konsiderat se ka dështuar në plotësimin e detyrimeve në bazë të ICESCR. Përfundimisht, miratimi i çdo mase efektive përkeqësues duhet plotësisht të justifikohet.

Kështu mohimi i individëve apo ofrimi i strehimit nën kushtet e tyre pa i ofruar strehim të paktën në të njëjtin nivel mund të konsiderohet si masë përkeqësuese.

Një çështje tjetër lidhur me të drejtën për strehim është vënia e drejtësisë, dmth nëse ajo mund të mbrohet përpara gjykatave. Një nga mënyrat për të promovuar të drejtat ekonomike, sociale dhe kulturore është ofrimi i mjeteve mbrojtëse për vënien në vend të tyre.

Në këtë kuadër është interesante të theksohet se më 10 dhjetor 2008, Asambleja e Përgjithshme e Kombeve të Bashkuara ka miratuar në mënyrë anonime Protokollin Opsional të Konventës për të

---

⁹ <http://www.unhcr.org/protect/PROTECTION/3b66c2aa10.pdf> marrë më 01.06.2022

Drejtat Ekonomike, Sociale dhe Kulturore, e cila i jep Komitetit kompetenca për të marrë e shqyrtuar komunikime të cilat janë ankesa nga individët lidhur me shkeljet e të drejtave të mbrojtura nga ICESCR, përfshirë edhe të drejtën për strehim.

Konsiderata të ngjashme, në mos identike, mund të gjenden në dokumentin (më konkretisht rishikimi i raporteve shtetërore dhe të vendimeve lidhur me ankesat kolektive të qytetarëve kundër shteteve anëtare) të Komitetit të të Drejtave Sociale.¹⁰

Që strehimi të jetë i përballueshëm lidhur me kostot e shtëpive (depozitat, qiratë paradhënie, qiraja, kostot e këtyre shërbimeve, mirëmbajtja dhe tarifat e menaxhimit) duhet vendosur në atë mënyrë që të jenë përballueshme nga një familje për një periudhë afatgjatë të përcaktuar nga shoqëria, në gjendje të mbajnë një standard minimumi në të cilat ndodhet shtëpia.

Në disa situata kur ofrimi i akomodimit të përkohshëm është i patjetërsuesëm, atëherë shtetet patjetër duhet siguruar strehimi i përshtatshëm dhe të realizohet menjëher.

---

¹⁰ <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CESCR/Pages/CESCRIndex.aspx> marrë më 01.06.2022

2 KAPITULLI II

FUSHA E STUDIMIT Republika e Maqedonisë së Veriut (RMV)

2.1 Qasja dhe ballafaqimi me të pastrehët

Dukuria e të pastrehëve mund ta analizojmë nga tre aspekte :

- si gjendje e posedimit ose mos posedimit të shtëpisë ,
- si përfshirje e kufizuar në jetën sociale dhe
- si proces gjatë së cilit personi ballafaqohet drejtpërsëdrejti me problemet e identitetit.

Shikuar nga aspekti i parë, të pastrehë, do të thotë mungesë vendbanimi.

Person në gjendje të tillë karakterizohet me privim nga nevojat themelore njerëzore dhe për këtë shkak ndodh të paraqiten devijime të ndryshme.

Mos posedimi i kulmit ose shtëpisë mund të ketë karakter publik dhe karakter të fshehur , ku të pastrehët vendosen në qendra të caktuara siq janë strehimoret me mbështetje institucionale dhe jashtë institucionale, ku të pastrehurit vendosen te kushërinjtë dhe miqtë.

Të pastrehurit në publik ose në rrugë , zakonisht janë rezultat i të pastrehëve potencial d.m.th nënkupton që i pastrehuri jeton në vendbanime të pa sigurta.

Në bazë të standardeve ndërkombëtare, të pastrehët potencial, gjithashtu janë pjesë e dukurive të analizuara. ¹¹

Të pastrehët me kalimin e kohës formojnë karakteristika të caktuara në sjelljes e tyre- mos përshtatje ndaj situatave shoqërore, ndërsa disa prej tyre, të shkaktuara nga situata jetësor– ndodh të kapen për alkoolin dhe mjetet narkotike, por edhe të përfshihen në veprime kriminale që të sigurojnë ekzistencën e tyre.

Në të shumtën e rasteve paraqiten ndryshime në personalitet, sëmundje kronike dhe çrregullime tjera. Të pastrehët mund të shkaktohet nën presion/ varfëri, pa punësi, borxhe, hipoteka/ ose të zgjidhet si stil jetese. Forma e fundit më tepër i ngjan endacakëve dhe kjo dukuri është e rrallë në

---

¹¹ <http://bezdomnistvo.mk/wp-content/uploads/2016/05/bezdominstvo/al.pdf> marrë më 02.06.2022

shtetin tonë. Shembujt e evidentuar sugjerojnë në të pa strehë që janë në këtë gjendje një ose më tepër dekada.

Aspekti i dytë, na udhëzon të vëzhgojmë të pastrehët si proces gjatë së cilit socializimi i të pa strehëve zhvillohet në mënyrë specifike.

I pastrehu “del” nga një komunitet i caktuar për shkak se vazhdimisht zhvendoset nga një vend në vend tjerët.

Në situatë gjatë së cilës nuk ka mundësi të realizojë role të caktuara shoqërore, e humb lidhjen me shoqërinë, ndërsa si rezultat i kësaj paraqitet edhe ndërprerja e marrëdhënieve familjare, fqinjësore dhe miqësore. Pa mundësia të realizohen role të caktuara lidhet edhe me kontradiktat në lidhje me pritshmërinë nga të pastrehët. Punëtorët social kanë një llojë pritshmërie, si personel në qendrat për të pastrehët, dhe kërkojnë prej tyre që të marrin pjesë aktive në jetën e përbashkët dhe ti respektojnë parimet, ndërsa njerëzit tjerë kanë tjera pritshmëri, dhe dukuritë e të pastrehëve i lidhin me gjendjen posesive dhe apatinë.

Pritshmëritë nga i pastrehu, nga persona që gjithashtu përballen me këtë dukuri është segmenti i tretë, më ndryshe nga dy të mëparshmit dhe nga ky aspekt dukuria duhet shqyrtuar në kuadër të interakcionizmit simbolik.

Në pajtim me këtë, çfarë nënkupton dukuria e të pastrehëve?

Bazë e shkurtë teorike e të pastrehëve është proces , jo gjendje. Për ditë i pastrehu gjithnjë e më tepër zhytet në vetmi, gjendje pa shpresë dhe dëshpërim.

Hyrja në fenomenin e të pastrehëve paraqet moment kthyes, që çon drejt pa sigurisë dhe jetës kaotike. Gjendja emotive e zbratur e rrit zbrastirën emotive të të pastrehut (mos pasje kulm mbi kokë).

Faza e parë në jetën e re në kuadër të personave të pastrehë publik për një grup të caktuar të pastrehë mund të mbajë emra të ndryshëm.

Sido qoftë, bëhet fjalë për fazë kur individit nuk e di çfarë do bëjë me veten. Të afërmit nuk e njohin, ndërsa ai njëkohësisht është i pa njohur edhe për të pastrehët e tjerë. Gjatë kësaj periudhe i pastrehu nuk do të jetë i ngjashëm me të pastrehët e tjerë, të cilët për të janë grup me të cilin nuk identifikohet. Tensioni i përditshëm që lidhet me procesin e hyrjes / mos hyrjes në rolin e të pastrehut e kufizon përkatësinë e personit të caktuar të ndonjë grup. Gjatë kësaj faze ata kanë një jetë kaotike fillojnë të konsumojnë alkoolin, nuk kujdesen për higjienën personale, është në kërkim të ushqimit, dhe fillon

të konsultoj të pastrehë të tjerë. Dalë ngadalë personi i pa strehë fillon që të futet dhe adaptohet në botën e vet si të pastrehët e tjerë.

Procesi kur personi gjithnjë e më tepër hyn në rolin e të pastrehut, njëkohësisht paraqet fillimin e identifikimit me grupin e ri shoqëror. Duke i marrë parasysh të tre aspektet, të pastrehun mund ta vëzhgojmë si person i cili ka disfiksione, i cili i humb lidhjet sociale dhe rolin dhe i cili vazhdimisht vërehet nga persona të tjerë që kanë shtëpi.

Ekipi hulumtues, i kundërvihet çdo lloji të etiketimit të të pastrehëve, duke marrë parasysh faktin se rrethana të ndryshme kanë kontribuar të humbin shtëpinë e tyre, ndërsa paragjykimet ndaj tyre në mënyrë plotësuese e komplikojnë situatën në të cilën kanë rënë.

(S. Sotjanovski N, Darkovski D, Petrova D, Xhevlevkov D, 2001, EPS Hulumtime në teren për Fëmijët në rrugë / fëmijë endacakë)

Fenomeni i të pastrehëve është një problem shoqëror në të cilin fokusohet Strategjia për Mbrojtje Sociale e Bashkimit Evropian. Parandalimi i të pastrehëve dhe zgjidhja e çështjes banesore për të pastrehët, nënkupton edhe kuptimin e rrugës dhe të procesit që çojnë drejt paraqitjes së të pastrehëve, me këtë duke krijuar perceptim më të gjerë për të pastrehët. FEANTSA (Lidhja Evropiane për Organizata që punojnë me të pastrehë) krijoi teknologji për të pastrehët dhe për përjashtim nga e drejta e banimit, që quhet ETHOS.

Pasja e shtëpisë do të thotë: Posedim i patundshmërisë përkatësish objektit që është në pronësi të personit në emër apo familjes së tij (DOMENI FIZIK), hapësira e objektit duhet të ketë mundësi për privatësi dhe relacione (DOMENI SOCIAL) dhe të posedohet e drejta ligjore për shfrytëzimin e hapësirës (DOMENI JURIDIK).

Kjo paraqitet në katër koncepte:

1. Pa kulm mbi kokë,
2. Pa banesë, shtëpi,
3. Banim jo i sigurt,
4. Vendbanime jo përkatëse.

Ndërsa secila nga këto katër forma mund të përshkruhet si mungesë banimi.

ETHOS i klasifikon personat pa shtëpi sipas jetës që bëjnë ose sipas formës së banimit. Këto koncepte ndahen në 13 kategori operative, që shfrytëzohen për përkufizimin politikave të ndryshme si targetimin e problemit me të pastrehët, evaluim i politikës, monitorimin dhe divorcin.

2.1.1 Hotele për të pastrehë

Hotelet për të pastrehët janë një Strehim i përkohshëm dhe periudha e qëndrimit është afatshkurtër si për burra dhe për gra .

Në Strehimoret për gra zakonisht vendosen viktimat të dhunës familjare, të menaxhuara nga qendrat për strehimore, ku parashihet qëndrim afatshkurtër.

Në strehimoret për emigrantë strehoen punëtorët emigrantë që kanë statusin emigrantë dhe strehim është i përkohshëm apo afatshkurtër.

Në hotele për të pastrehë po ashtu mund të vendosen dhe persona të cilët së shpejti duhet të lirohen nga burgji, nga institucione shëndetësore (përfshirë qendrat për rehabilitim për vrasës, spitale psikiatrike), Institucione ndëshkimore, Institucione për fëmijë, Persona që fitojnë ndihmë afatgjate për shkak se janë të pastrehë etj

Strehimi në afat më të gjatë (zakonisht për periudhë më të gjatë se një vit) kryesisht i personave më të moshuar me përkujdesje, për ish të pastrehë, strehimi i asistuar për ish të pastrehë, persona që jetojnë në vendbanime të pa sigurt, jeton në vendbanim konvencional jo të përhershëm, nuk ka shtëpinë e tyre etj.

2.2 Lidhshmëria e varfërisë me përkujdesjen institucionale për të pastrehët

Sipas Ligjit për Mbrojtjen Sociale, mbrojtja institucionale përfshin të drejtën e trajnimit për veprimtari punë-prodhuese dhe të drejtën e akomodimit në një institucion të mbrojtjes sociale. Në Republikën e Maqedonisë ekzistojnë njëmbëdhjetë institucione për mbrojtje sociale:

- Shtëpia për foshnja dhe fëmijë të vegjël Manastir: institucioni ka një kapacitet prej 120 shtretërish për fëmijë dhe 25 për nëna dhe në vitin 2009 janë akomoduar 95 fëmijë.

- Shtëpia për fëmijë pa prindër dhe përkujdesje prindërore “11 Tetori” Shkup: në institucion funksionojnë dhjetëra grupe arsimore që numërojnë deri në 14 fëmijë. Në prill të vitit 2010, në këtë institucion u akomoduan 70 të mbrojtur.
- Institucioni publik për përkujdesje të fëmijëve me probleme arsimore dhe sociale Shkup: kapaciteti i institucionit është 90 nxënës, ndërsa në vitin 2009 janë akomoduar 34 nxënës.
- IP Instituti për përkujdesje, edukim dhe edukim të fëmijëve dhe të rinjve “Ranka Milanovic” Shkup: kapaciteti i institucionit është 75 shfrytëzues, ndërsa në vitin 2009 shërbimet e Institutit i kanë shfrytëzuar 37 fëmijë.
- Instituti për rehabilitimin e fëmijëve dhe të rinjve në Shkup: në vitin 2009 është vizituar nga mbi 54 shfrytëzues me paaftësi intelektuale të moderuar dhe të rëndë. Kapaciteti është për 120 përdorues.
- Për Institucionin Special Demir Kapi: Institucioni strehon gjithsej 311 përdorues me paaftësi mendore të rëndë dhe më të rëndë, për të cilët kujdesen 208 punonjës, shumica e të cilëve janë: infermierë, speciale, fizioterapistë dhe infermierë.
- Instituti për Mbrojtje dhe Rehabilitim “Banja BANSKO”: institucioni ka një kapacitet prej 65 përdoruesish, ndërsa në vitin 2009 shërbimet i kanë shfrytëzuar 64 persona.
- Institucionet për të moshuar në Kumanovë, Manastir, Prilep dhe Shkup: Institucionet në Manastir, Kumanovë dhe Prilep që nga viti 2004 funksionojnë si shtëpi komunale për të moshuarit. Në kuadër të Institutit Gerontologjik Shkup funksionon edhe departamenti “Nënë Tereza” (ende nuk ka përfunduar procedura e decentralizimit), me kapacitet për 111 shfrytëzues.
- Qendra e pritjes së azilkërkuesve të institucionit publik me kapacitet prej 150 shtretërisht: Që nga dhjetori 2009, në Qendrën e Pritjes së Azilkërkuesve kanë qëndruar 24 persona.
- Sistemi i mbrojtjes sociale përfshin institucionet private për mbrojtje sociale, duke përfshirë SOS "Fshati i fëmijëve" Shkup, i cili kujdeset për 80 fëmijë pa prindër dhe përkujdesje prindërore. Procesi i pluralizimit në mbrojtjen sociale në Republikën e Maqedonisë ka hapur katër shtëpi private për të moshuar, ku ende nuk ka përfunduar transformimi në institucione të mbrojtjes sociale.

Procesi i deinstitutionalizimit filloi në vitin 2002 përmes realizimit të një programi të posaçëm për përgatitjen e 30 fëmijëve për t'u larguar nga Institucioni Special Demir Kapi. Deri më sot janë deinstitutionalizuar 23 fëmijë dhe janë vendosur në familje kujdestare.

Procesi i deritanishëm i deinstitutionalizimit është fokusuar kryesisht në deinstitutionalizimin e personave me aftësi të kufizuara mendore të vendosur në Institucionin Special Demir Kapi, në radhë

të parë të fëmijëve. Deinstitutionalizimi në institucionet e tjera të mirëqenies sociale ende nuk ka filluar. Në të njëjtën kohë, deinstitutionalizimi nuk shoqërohet me procesin paralel të transformimit të institucioneve për mbrojtjen sociale institucionale.

Në to kushtet për përkujdesje janë të cilësisë së ulët në infrastrukturë dhe shërbime. Nga gjendja aktuale në institucione, vërehet se në shumicën e tyre kapacitetet në dispozicion nuk shfrytëzohen plotësisht, gjë që tregon për joekonominë e tyre.

Kriteret e akomodimit në një institucion të mbrojtjes sociale institucionale duhet të finalizohen në drejtim të akomodimit sa më profesional dhe të përshtatshëm të përfituesve. Akomodimi nuk kryen një vlerësim të kënaqshëm të situatës së përgjithshme të jetës dhe burimeve në dispozicion të përdoruesve për të shmangur institutionalizimin e pane të nevojshëm.

Pas miratimit të Ligjit të ri për Mbrojtje Sociale të vitit 2009, u krijuan dy forma të reja përkujdesjeje: akomodim në një shtëpi të vogël grupore dhe jetesa me mbështetje e pavarur, të cilat janë përcaktuar në ligjin ekzistues si formë e mbrojtjes jointitucionale, pavarësisht se a i ka karakteristikat e mbrojtjes institucionale. Poashtu, qendra e azilkërkuesit është përcaktuar si në ligj ashtu edhe si institucion për mbrojtje institucionale, pavarësisht se a i përket kategorisë së institucioneve për përkujdesje të përkohshme. Prandaj, paraqitet nevoja për grupim më adekuat të shërbimeve sociale në sistemin e mbrojtjes sociale. Zbatimi i formave të reja të kujdesit (shtëpi me grup të vogël dhe jetesë e pavarur me mbështetje) është në fillimet e tij. Gjithashtu funksionojnë edhe dhjetë banesa për banim të pavarur me mbështetjen e personave me aftësi të kufizuara mendore në bashkëpunim me sektorin joqeveritar, të cilat strehojnë katërdhjetë persona nga Institucioni Special - Demir Kapi, poashtu edhe shtëpia e vogël grupore në Berovë strehon pesë fëmijë pa prindër poashtu ofron edhe përkujdesje prindërore.¹²

2.3 Institucionet dhe politikat mbi strehimoret

Ripërcaktimi i formës së "jetesës së pavarur me mbështetje" duke futur tre forma me nivele të ndryshme mbështetjeje: strehim i mbrojtur me mbështetje 24 orëshe, jetesa me mbështetje të rastësishme dhe jetesë e pavarur me mbështetje.

---

¹² <http://mtsp.mk>(НАЦИОНАЛНА ПРОГРАМА ЗА РАЗВОЈ НА СОЦИЈАЛНАТА ЗАШТИТА 2011-2021 marrë më 02.06.2022

Futja e mundësisë ligjore për akomodimin e një të moshuari në një shtëpi grupi të vogël dhe institucion për të jetuar me mbështetje

Prezantimi i formularit të shtëpisë kujdestare për të njëjtat kategori përfituesish për të cilët mund të aplikohet formulari i familjes kujdestare.

Prezantimi i formës së një shtëpie të specializuar për kujdesin ndaj personave me nevoja specifike (pacientë me sëmundje Alzheimer, persona me aftësi të kufizuara të caktuara, fëmijë me sjellje të shqetësuar shoqërore).

Futja e formës së shtëpisë në gjysmë të rrugës, veçanërisht e favorshme për personat të cilët më parë mbuloheshin nga mbrojtja institucionale.

Zhvillimi i kriterëve për akomodimin në institucionet e mbrojtjes sociale dhe respektimi i vazhdueshëm i tyre.

Zhvillimi i formave të mbrojtjes institucionale për të shmangur ndarjen e përfituesve me një situatë problematike të veçantë (të moshuar, invalidë, jetimë) dhe integrimin e tyre në komunitetin lokal.

2.3.1 Transformimi i institucioneve të mbrojtjes sociale

Komisioni i ekspertëve për vlerësimin e kapaciteteve ekzistuese hapësinore, teknike dhe të personelit, përcakton çmim të shërbimit për klient dhe propozimin e zgjidhjeve për transformimin e tyre ,shpërbërja e institucioneve për të zëvendësuar institucionet masive dhe të mëdha me forma më të vogla dhe më fleksibël të kujdesit institucional të përshtatura për kategorinë e përfituesve dhe nevojat e tyre individuale. Humanizimi i kushteve të jetesës në këto institucione përmirëson cilësinë e jetës duke krijuar një mjedis që është më afër mjedisit familjar.

Sigurimi i fondeve për renovim, pajisje dhe futje të përmbajtjeve të reja programore për sport, rekreacion, jetë kulturore dhe argëtuese, socializim gjatë transformimit të institucioneve.

Zhvillimi i formave të kujdesit jashtëinstitucional (kujdes ditor dhe përkohshëm, asistencë dhe kujdes në shtëpi) nga USH.

Krijimi i qendrave të akomodimit të përkohshëm (pushim) dhe qendrave të kujdesit terminal (hospis) në shtëpitë e të moshuarve.

Rikualifikimi dhe riedukimi i një pjese të stafit në institucionet e mbrojtjes sociale pas transformimit dhe ricaktimi i tyre për kryerjen e detyrave të kërkuara nga përmbajtjet e reja ose në institucionet përkatëse ku ka mungesë të kuadrit profesional.

2.3.2 Gjendja ekzistuese

Sipas Ligjit për Mbrojtjen Sociale, mbrojtja jointucionale që realizohet në ose përmes Qendrës për punë sociale, përfshin të drejtën për: shërbimin e parë social për përfituesit e mbrojtjes sociale; ndihmë për një individ; ndihma familjare; kujdesi në shtëpi dhe ndihmë për një individ dhe familje; pranimi dhe kujdesi ditore dhe i përkohshëm si ndihmë për një individ dhe familje; vendosja në një familje kujdestare; akomodimi në një shtëpi të vogël grupore dhe jetesë e pavarur me mbështetje

Në praktikë i kushtohet vëmendje e pamjaftueshme realizimit të së drejtës për shërbimin e parë social dhe veçanërisht të drejtës për ndihmë individuale dhe të drejtës për ndihmë familjare. Puna profesionale, këshilluese dhe këshilluese me përdoruesit është neglizhuar sepse administrimi i transfertave të parave merr pjesën më të madhe të kapitalit njerëzor dhe burimeve në QPS

Qendrat ditore dhe qendrat për pranim ditore dhe të përkohshëm

Institucionet e mbrojtjes sociale për mbrojtje jointucionale që aktualisht funksionojnë janë:

- Qendër ditore dhe klube për të moshuar dhe të rritur .
- Qendër ditore për fëmijët e rrugës - fëmijët e rrugës. MPPS mbështet financiarisht një organizatë joqeveritare për një qendër ditore për fëmijët e rrugës në Shuto Orizarë.
- Qendër ditore për personat që përdorin ose abuzojnë me droga dhe substanca të tjera psikotrope dhe prekursorë . MPPS në bashkëpunim me Ministrinë e Shëndetësisë, komunën dhe bashkësinë fetare në një qendër ditore në Strumicë.
- Qendra për të pastrehët
- Qendra për Persona që janë viktime të dhunës në familje
- Qendra ditore për personat të cilët janë me aftësi të kufizuara mendore ose fizike:

Egzistojnë 23 qendra ditore për fëmijë me aftësi të kufizuara intelektuale , të moderuar dhe të rëndë; dhe poashtu edhe një Qendër ditore për fëmijët me paralizë cerebrale. MPPS bën financimin e tre qendrave ditore për të rriturit të cilët janë me aftësi të kufizuara intelektuale të moderuar dhe të rëndë (në Shkup, Ohër dhe Radovish) të cilat menaxhohen nga organizata kombëtare për aftësi të kufizuara Qendra Republikane për Mbështetjen e Personave me Aftësi të Kufizuara Intelektuale – Porak; dhe një Qendër ditore për të rriturit me aftësi të kufizuara intelektuale të moderuar dhe të rrëndë në Kumanovë, financuar nga vetëqeverisja lokale në bashkëpunim me “Poraka”. Qendra e Asistencës në

Shtëpi: në praktikën aktuale, shteti ende nuk e ka zhvilluar formën e kujdesit në shtëpi dhe asistencës për kategori të ndryshme përfituesish. Disa projekte të suksesshme të kujdesit dhe ndihmës në shtëpi janë zbatuar nga sektori i OJQ-ve, por ato përballen me problemin e qëndrueshmërisë financiare.¹³

Kuzhinat publike: Projekti kuzhina filloi të realizohet në mars të vitit 2007 dhe për këtë qëllim nga Buxheti i Republikës së Maqedonisë deri më tani janë ndarë mbi 48.500.000,00 denarë. Deri më tani janë hapur gjithsej kuzhina ushqimore në bashkëpunim me komunat dhe kopshtet me gjithsej 3457 përfitues të ndihmës së përhershme financiare.

Me ndryshimin e sistemit të mbrojtjes sociale në Maqedoni në vitet e fundit është fokusuar në zhvillimin e formës së pranimit dhe kujdesit të përditshëm dhe të përkohshëm si një ndihmë për individin dhe familjen. Nga të dhënat e paraqitura për gjendjen aktuale, janë hapur dhe funksionojnë disa qendra të tilla, shumica e të cilave janë fëmijët si grup prioritar i përdoruesve. Gjithashtu është e nevojshme të zhvillohen më tej qendra ekzistuese për të krijuar qendra të reja në nivel lokal.¹⁴

2.4 E drejta dhe legjislacioni I RMV-së mbi të pasterhët

Si akt themelor politik dhe akt më i lartë juridik i shtetit Kushtetuta e Republikës së Maqedonisë e vitit 1991, është një proces i gjatë historik në krijimin dhe konsituimin e Republikës së Maqedonisë si shtet sovran dhe i pavarur, sovraniteti i të cilit është i pambartshëm i pandashëm, dhe i patjetërsueshëm.

Vlera themelore të rendit të ri kushtetues të Republikës së Maqedonisë, Kushtetuta përcaktoi liritë dhe të drejtat e njeriut, liria e të shprehurit të përkatësisë nacionale, ndarjen e pushtetit në shtetëror në ligjvënës, ekzekutiv dhe gjyqësor, sundimin e së drejtës, pluralizmin politik etj.

Me miratimin e Amendamenteve prej I deri XXX në Kushtetutën e Republikës së Maqedonisë të vitit 1991, janë bërë shumë ndryshime dhe plotësime. Si rezultat i gjendjeve të caktuara politike në planin e brendshëm dhe ndërkombëtar, këto ndryshime ishin rezultat i rrjedhave shoqërore, si dhe i prithshmërive që rezultuan nga zbatimi i zgjidhjeve kushtetuese për nevojën më të përsosur të sistemit kushtetues dhe krijimin e premisave kushtetuese për demokratizimin e mëtejshëm të

¹³ <https://www.mtsp.gov.mk/te-drejta-shepbime-dhe-masa-nga-mbrojtja-sociale.nspx> marrë më 05.06.2022

¹⁴ <http://www.mtsp.mk> НАЦИОНАЛНА ПРОГРАМА ЗА РАЗВОЈ НА СОЦИЈАЛНАТА ЗАШТИТА 2011-2021 marrë më 05.06.2022

shoqërisë. Miratimi i Amendamenteve IV – XVIII të Kushtetutës së Republikës të Maqedonisë, ishte rezultat i Marrëveshjes Kornizë të nënshkruar më 13 gusht 2001 ku janë bërë ndryshime dhe plotësime të rëndësishme të Kushtetutës, si në Preambulë ashtu edhe në një numër të madh të dispozitave në pjesën e saj normative.

Zgjidhjet në këto amendamente, patën një ndikim të rëndësishëm në sistemin e përgjithshëm kushtetues juridik të Republikës së Maqedonisë. Ky botim shpresojmë se do të sigurojë një qasje më të lehtë në shfrytëzimin dhe zbatimin e Kushtetutës nga ana e deputetëve në Kuvend, gjatë ushtrimit të detyrës të tyre dhe rolit të pjesëmarrësve në mënyrë të drejtpërdrejtë, në përsosjen e sistemit kushtetues dhe sistemit të përgjithshëm ligjvënës juridik të Republikës së Maqedonisë.

Të drejtat ekonomike, sociale dhe kulturore në neni 40 Republika u siguron mbrojtje të veçantë fëmijëve pa prindër dhe fëmijëve pa kujdes prindëror. (Amendamenti VII i Kushtetutës së RMV-së.

2.4.1 Roli i personave profesional nga profile të ndryshme në punën me të pastrehet

- Punëtori social

Në fazën e vlerësimit fillestar (anamneza) punëtori social e përcakton statusin socio – ekonomik të shfrytëzuesit, e analizon dhe bisedon me të, grumbullon dhe analizon informata nga burime të ndryshme, e përshkruan rrezikun.

Gjatë fazës së diagnozës sociale punëtori është i përfshirë në përpilimin e notës së përgjithshme individuale të ekipit profesional (konstatim dhe mendim).

Gjatë fazës së planifikimit (parashikimit social), punëtori social merr pjesë në:

Përpilimin e masave për ndihmë dhe mbrojtjen e punës individuale me shfrytëzuesin,

Analizë të resurseve të mjedisit më të ngushtë dhe më të gjerë social.

Në fazën e trajtimit, punëtori social mer pjesë në të gjitha aktivitetet e planifikuara në pajtim me planin për punë individuale duke i marrë parasysh qëndrimin e shfrytëzuesit ndaj problemit dhe mundësive që i ka shfrytëzuesi për tejkalimin e problemit.

Në fazën e evaluimit dhe revizionit punëtori social mer pjesë në: Revizion të rezultateve të arritura nga aktivitete e realizuara në kuadër të trajtimit të shfrytëzuesve.

- Psikologu

Gjatë fazës diagnostikuese të punës me shfrytëzuesit, roli i psikologut është të:

- Përcaktojë statusin psiko fizik të shfrytëzuesit në lidhje me:
- Statusin intelektual (nivelin e funksionimit të aftësive të përgjithshme dhe të veçanta)
- Statusi emocional (niveli i funksionimit të shëndetit mental)
- Statusi social (vlerësim i përshtatjes dhe i shfrytëzimit të kapaciteteve)

E përcakton statusin e raporteve në nivel të funksionimit të grupit familjar në lidhje me:

- Raportet e anëtarit në familje / familjen me mjedisin social
- Dinamika e raporteve në kuadër të grupit familjar
- Cilësia e raporteve dhe ndikimi i tyre për përfaqësimin dhe zgjidhjen e problemeve
- Përpilon vlerësim individual dhe të përgjithshëm në kuadër të ekipit profesional (konstatim dhe mendim)

Në fazë të planifikimit (diagnozë sociale), psikologu merr pjesë në:

- Përpilimin e masave për ndihmë dhe mbrojtjen e punës individuale me shfrytëzuesin,
- Përkufizimin e potencialeve, mundësive, anëve të dobëta dhe kërcënimeve në lidhje me shfrytëzuesin
- Parashikimi i teknikave terapeutike dhe funksionimi i shëndetit mental

Gjatë fazës së trajtimit psikologjik është i përfshirë në:të gjitha aktivitetet e parashikuara në pajtim me planin për punë individuale duke i marrë parasysh qëndrimin e shfrytëzuesit ndaj problemit dhe mundësive që i ka shfrytëzuesi për tejkalimin e problemit.

Gjatë fazës së evaluimit edhe revizionit psikologu është i përfshirë në:

Revizion të rezultateve të arritura nga aktivitete e realizuara në kuadër të trajtimit të shfrytëzuesve.

- Juristi

Përcaktimi i kompetencave juridike dhe vendore të shfrytëzuesit.

Përcaktimi i statusit juridik të shfrytëzuesit: Statusi personal dhe familjar, statusi i punës, statusi banesor, statusi pronësor, statusi shëndetësor (sigurimi shëndetësor dhe nevoja për ndërmarrjen e formës së caktuar të mbrojtjes në bazë të gjendjes shëndetësore)

Përcaktimin e situatave për gjendje konkrete nga jeta (përfshirë edhe gjendjen materiale)

Përpilimi i vlerësimit individual dhe i përgjithshëm në kuadër të ekipit profesional (konstatim dhe mendim) me përdorimin e procedurave si vijon: Inspektim në dokumente – publike dhe private, ekspertizë, bashkëpunimi me persona fizik dhe profesional dhe me ekspertë, inspektim (në vendin ku jeton)

- Trijazher-Bashkepunetore profesional per pranim
  - Pranimin e rastit social në QPS
  - Pranimin e kërkesës
  - Pranimin e thirrjes telefonike me regjistrimin e shënimeve në fletoren e shënimeve
  - Ose kontakt personal me personin i cili ka paraqitur rastin
  - Ndihmë në përpilimin e kërkesës përkatëse
  - Dhënia e informatave të nevojshme për parashtruesin në lidhje me procedurën për rastin e tij
  - Plotësimi i listës iniciale
  - Udhëzimi në njësi përkatëse
  - Udhëzimi në institucione të tjera
  - Ndërmarrja e intervenimeve urgjente në raste të veçanta të cilat e cenojnë shfrytëzuesin
  - Sugjerim primar i shkallës së prioriteteve gjatë veprimit
  - Urgjente, e rregullt
- Sociologu

Merr pjesë në aktivitete në terren për evidentimin e të pastrehëve dhe organizon aktivitete parandaluese për rritjen e vetëdijes te popullata për prezencën e të pastrehëve.

E përcjell fenomenologjinë e paraqitjes dhe për të gjitha ndryshimet e informon ekipin profesional.

Organizon strehimin e të pastrehëve në institucione përkatëse (qendra për të pastrehë, institucione shëndetësore, shtëpi për pleq)

Bashkëpunon me institucione dhe organizata të tjera të cilat merren me të pastrehët, (Versioni i shkurtuar dhe i modifikuar i punimit të Entit për Punë Sociale, udhëzime profesionale – metodologjike dhe doracak, Libri 1, Shkup 2007 faqja 26-28))

2.4.2 Sistem për ndihmë për personat e pastrehë

Sistemi për të ndihmuar të pastrehët duhet të përbehet nga katër forma:

- Preventim
- Intervenim i hershëm
- Intervenim gjatë krizës
- Integrimi social dhe profesional

Ndihma duhet të realizohet në bashkëpunim me sektorin qeveritar, jo qeveritar dhe me sektorin afarist. Kontributin e tyre në këtë drejtim mund ta japin edhe komunitetet fetare.

Forma parandaluese të veprimit për të pastrehët, janë me fokus drejt punësimit dhe banimit. Personave me simptoma për hyrje në dukurinë e të pastrehëve, menjëherë duhet tu ofrohet një lloj pune. Vëmendje e veçantë duhet tu kushtohet familjeve që jetojnë në kushte substandarde, vendbanime jo legale dhe familje të cilat ekziston rreziku të humbin shtëpinë e tyre ose vendbanimin e marrë me qira.

Intervenimi i hershëm, realizohet nëpërmjet identifikimit të grupeve të ndryshme të njerëzve dhe me ndërmarjen e të gjitha masave të mundshme për persona/familje ku janë vërejtur simptoma të zhytjes në dukurinë e të pastrehëve. Rol të veçantë kanë Qendrat për Punë Sociale, shërbimi kujdestar, punëtorët social patrollues dhe komunitetet fetare. (Aktivitetet kryesore kanë të bëjnë me pasqyrën e detajuar të të ardhurave, vendbanimit, gjendjes pronësore, punës, familjes, sigurimit shëndetësor)

Intervenimi gjatë krizës, vlen për persona që janë të pastrehë,

Aktivitetet vënë theksin tek:

- Sigurimi i vendbanimit (qendrës/ strehimore për të pastrehë me koncept të ri ose trajnim - vendbanim me mbështetje- komunitet terapeutik)
- Sigurimi i ushqimit, veshjes, mbrojtje shëndetësore

Nevojiten:

- Aktivitete të punëtorëve social patrollues
- Vendi për gjumë
- Vendi për ndihmë urgjente (vendi për kujdes dhe për shërim, kuzhina popullore, pika për higjienë personale, pika informative)

2.4.3 Integrimi social dhe profesional

Integrimi social vlen për persona me status të personit të pastrehë. Qëllimi i saj është përsëri ti përfshijë në shoqëri (inkluzion) dhe të sigurojë jetesë të pavarur. Integrimi social ka dimensione të ndryshme (ekonomik, psikologjik, social, juridik)

Për shkak të numrit të madh të të pastrehëve, nga institucionet ofrohen forma të ndryshme të ndihmës për të pastrehët, me çka ndihma do ti përshtatet motivimit të tyre që personat të dalin nga gjendja e të pastrehut.

Arritja e inkluzionit (aktivitete pune, sportive, kulturore, arsimore) dhe pavarësi mund të ndodhë edhe në institucionet që i strehojnë të pastrehët.

Më të volitshme për këtë janë strehimoret ose trajnim – vendbanimet për shkak të madhësisë së tyre dhe numrit të vogël të të strehuarve. Sipas Ligjit maqedonas për mbrojtje sociale, trening - vendbanimet mund ti ngjasojnë komunitetit terapeutik, (Ligji për mbrojtje sociale, neni 147-a/09.2015)

Komunitet terapeutik siguron strehim të përkohshëm dhe përkujdesje për personaat që shfrytëzojnë respektivisht abuzojnë me drogë dhe substanca tjera psikotrope dhe prekurzorë, zbatimin e ri socializimit nëpërmjet trajtimit të organizuar psikosocial gjatë një periudhe të caktuar kohore, përmes programit dhe metodave për vetë respekt dhe përfshirjen aktive të shfrytëzuesit në programe terapeutike, shërbime në lidhje me ushqimin, qëndrimin, përkujdesjen, mirëmbajtjen e higjienës dhe aktivitete kulturore - argëtuese. Kushtet më të përafërta dhe mënyrën e realizimit dhe të zbatimit të programit për ri socializim social në komunitetin terapeutik i përcakton ministri.

Zakonisht të pastrehët duhet të marrin pjesë me shpenzimet e tyre për komunitetet terapeutike. Kjo është një mënyrë për të mësuar të jenë të pavarur dhe të përgjegjshëm.

Në institucionet për të pastrehë detyrimisht duhet të organizohet edukimi – me dimension profesional dhe psikologjik. Mbështetja psikologjike duhet të organizohet nga profesionistë, por edhe nga vetë të pastrehët, të cilët në komunitetin terapeutik e zbatojnë metodën e terapisë në grup, ndërsa vetë ata formojnë grupe për ndihmë të ndërsjellë të a.q. mutual help groups. Në komunitetin terapeutik të pastrehët duhet të marrin pjesë në jetën e grupit si partnerë të barabartë.

Banorëve të qendrave dhe të vendbanimeve terapeutike duhet tu sigurohet angazhim pune (punëtori, kurse, trajnime) ndërsa njëkohësisht edhe përmirësimin e shprehive të tyre të punës që të mund të bëhen më konkurrues në tregun e punës.

Duke analizuar përvojat në shtetet e tjera, për të pastrehët mund të sigurohet edhe asistent personal, i cili nga të qenurit shok dhe i ndihmës kthen të pastrehun në jetën shoqërore.

3 KAPITULI III

Aspektet krahasuese

3.1 Strehimoret ne Republikën e Kosovës

Strehimoret janë vende të sigurta ku viktimave të dhunës në familje dhe fëmijëve të tyre u sigurohet, siguri, strehim të përkohshëm, këshillim dhe shërbime të tjera.

Procedurat Standarde të Veprimit për Mbrojtjen nga dhuna në familje në bazë të Programit të Kosovës dhe Planit të Veprimit Kundër Dhunës në Familje, Agjencia për Barazi Gjinore, Zyra e Kryeministrit, sipas në statistikave të Policisë së Kosovës në kohën e raportimit, shumica e rasteve në vitin 2018 janë raportuar në rajonin e Prishtinës (332 raste), vijuar nga rajoni i Prizrenit (178 raste), Gjilanit (146 raste), Ferizajt 140 raste) dhe Pejës (150 raste). Mbi 900 viktima i përkisnin komunitetit shqiptar, mbi 70 komunitetit serb, dhe rreth 30 ishin nga komuniteti rom dhe ashkali, përkatësisht,(Strehimoret për viktimat e dhunës në familje në Kosovë - OSCE https://www.osce.org/files/Report%20on%20Shelters%20for%20victims%20of%20domestic%20violence%20in%20Kosovo_ALB.pdf).

Në Policinë e Kosovës ishin raportuar 1,269 raste në vitin 2017, ku rreth 30 për qind të rasteve të raportuara, viktimat ishin burra. Në bazë të statistikave të analizuara , prej vitit 2010 -2014, mesterisht ishin 257 viktima e dhunës në familje të vendosura në strehimoret për çdo vit.

(Strategjia për Mbrojtjen nga Dhuna në Familje dhe Plani i Veprimit 2016 -2020, (Prishtinë, 2016), faqe 29). Politikat dhe Korniza ligjore ekziston një legjislacion i veçant për strehimin e viktimave të dhunës në familjes në këtë vend. Pa mar parasysh , licencimi i tyre, përgjegjësitë, financimi, mbikëqyrja, marrëdhënia me institucionet e nivelit qendror dhe lokal, si dhe bashkëpunimi me palët tjera përkatëse, rregullohen me një varg të gjerë të dokumenteve ligjore. Këto dokumente mund të grupohen në dy kategori; ku e para i referohet legjit që trajton drejtpërsëdrejti dhunën në familje; dhe e dyta, legji që rregullon funksionimin e organizatave joqeveritare që ofrojnë shërbime sociale për personat në nevojë, përfshirë viktimat e dhunës në familje. (Strategjia për Mbrojtjen nga Dhuna në Familje dhe Plani i Veprimit 2016-2020, (Prishtinë, 2016), faqe 29).

3.2 Strehimoret në vendet e zhvilluara -BE

BE-ja shpërndan midis 7% dhe 20% të fondit vjetor të mbrojtjes civile dhe të ndihmës humanitare për asistencën humanitare lidhur me strehimin dhe vendbanimet. Kjo shkon së bashku me mënyra të tjera plotësuese, të tilla si financimi i partnerëve në terren dhe operacionet e udhëhequra nga Mekanizmi i Mbrojtjes Civile të BE-së.

Ndihma për mbrojtjen civile mund të marrë formën e ndihmës në natyrë. Gjithashtu vendosin ekipe të specializuara të reagimit dhe ekspertë menjëherë pas një fatkeqësie për të plotësuar përgjigjet humanitare.

Duke u mbështetur në praktikat më të mira në këtë sektor, Komisioni Evropian publikoi “Udhëzimet Humanitare të Strehimit dhe Vendbanimeve në vitin 2017”. Qëllimi është të sigurohet që nevojat për strehim të njerëzve të cenusshëm të përmbushen në një mënyrë optimale dhe efikase.

Këto udhëzime mbulojnë politikën e mbrojtjes civile dhe strehë së ndihmës humanitare të BE-së në mjediset e rrezikut natyror dhe konfliktit.

BE-ja ofron strehim humanitar dhe mbështetje për vendbanimet si një përgjigje e menjëhershme ndaj, ose në pritje të një fatkeqësie.

Të gjitha strehimoret e grave në BE kanë politika për mbrojtjen e fëmijëve për të përmirësuar mbrojtjen dhe sigurinë e fëmijëve gjatë qëndrimit të tyre në strehimor.

Që të arrihet një miratim 100% i një politike të mbrojtjes së fëmijëve nga stafi i strehimit për strehën e tyre në përputhje me standardet e Mbajtjes së Fëmijëve të Sigurt (2014) në disa rrjete të strehimoreve të vendeve partnere të BE-së dhe në bashkëpunim me zërat e fëmijëve dhe nënave që kanë deklaruar për veten e tyre në nevojat të përfshira në hartimin e politikave.

Për tu arritur 25% ndryshim në ndërgjegjësimin dhe njohurinë për rëndësinë e mbrojtjes së fëmijëve; 80% ndryshim në sjellje për mënyrën se si të kryhet mbrojtja e fëmijëve dhe 90% e objektivave të trajnimit të stafit të strehimores .

Që të arrihet pjesëmarrja e 80% të nënave dhe fëmijëve të tyre në strehimore të ketë këshilluese për nënën dhe fëmijën me terapi. Me qëllim që në këtë mënyrë të integrohet këndvështrimi i tyre dhe të përmirësohet njohja e nevojave të tyre.¹⁵

---

¹⁵ <https://www.efjca.eu/safe-shelters> marrë më 08.06.2022

Ekipi i projektit përbëhet nga Rrjeti Austriak i Strehimit të Grave si koordinator i projektit dhe partnerët janë Psytel (Francë), Gesine (Gjermani), Conexus (Spanjë) dhe Aleanca Evropiane e Qendrës për Drejtësi Familjare (EFJCA). Ekipi do të realizojë vizionin e përmirësimit të mbrojtjes së fëmijëve në strehimore në të gjithë Evropën.

Ky projekt është financuar nga Programi për të Drejtat, Barazi dhe Qytetari (REC).

Program i BE-së kontribuon në zhvillimin e mëtutjeshëm të një fushe ku barazia dhe të drejtat e personave, siç parashikohen në Traktat, Kartë dhe konventat ndërkombëtare të të drejtave të njeriut, promovohen, mbrohen dhe zbatohen në mënyrë efektive. Bashkimi Evropian nuk është përgjegjës për çdo përdorim që mund të bëhet i informacionit të përmbajtur këtu, (The Magazine of FEANTSA - The European Federation of National Organisations Working with the Homeless AISBL Homeless in EU Spring 2016)).

3.3 Strehimoret në vendet e zhvilluara -SHBA

Shumica dërrmuese e disa miliardë njerëzve vlerësohet të jenë të pastrehë nga OKB-ja (përfshirë banesat e papërshtatshme dhe ata që flenë në rrugë) që jetojnë në vendet në zhvillim. Duke pasur parasysh ndikimin e vazhdueshëm të ndryshimeve klimatike, luftës / trazirave civile dhe pasigurisë ekonomike globale, ka të ngjarë që numrat të vazhdojnë të rriten.

Strehimi është një nevojë themelore e njeriut, thelbësore për mbijetesë në rastet e rreziqeve natyrore ose konfliktit. Ofron siguri, siguri personale dhe mbrojtje nga moti dhe parandalon shëndetin dhe sëmundjet. Strehimi adekuat u ofron njerëzve dinjitet dhe mundësinë për të bërë një jetë normale.

Mbështetja e strehimoreve dhe vendbanimeve është themeli i ndihmës humanitare për njerëzit që janë zhvendosur. Sigurimi i një vendi të sigurt për familjet dhe komunitetet për ta quajtur "shtëpi" mund të jetë shpëtimtar.

Zelanda e Re është vendi i cila ka më shumë të pastrehë.

Universiteti Yale ka publikuar një listë të vendeve të zhvilluara të renditura për numrin e të pastrehëve për person— që ka Zelandën e Re në krye, e ndjekur nga Republika Çeke dhe Australia. Ai

zbuloi se rreth 40,000 njerëz ose jetojnë në rrugë ose në strehimore emergjente ose strehime të konsideruara nën standarde.¹⁶

Ka 11,118 biznese të Strehimit në Komunitet dhe Strehimoreve të Pasrehëve në SHBA që nga viti 2022, një rritje prej 0,9% nga 2021.¹⁷

Në 10 vitet e fundit , Houston e ka ulur me sukses numrin e popullsisë së tij të pastrehë në 55%.Austin, Teksas.,Salt Lake City, Jutah. ,Berkeley, Kaliforni. San Diego, Kaliforni.New Orleans, Luiziana.

Strehimoret për të pastrehët janë një lloj agjencie shërbimi që ofrojnë qëndrim të përkohshëm për individët dhe familjet e pastrehë. Strehëzat ekzistojnë për t'u ofruar banorëve siguri dhe mbrojtje nga ekspozimi ndaj motit, duke reduktuar njëkohësisht ndikimin mjedisor në komunitet. Ato janë të ngjashme , por të dallueshme nga llojet e ndryshme të strehimoreve emergjente, të cilat zakonisht operohen për rrethana dhe popullata specifike—duke ikur nga fatkeqësitë natyrore ose rrethanat abuzive sociale. Kushtet ekstreme të motit krijojnë probleme të ngjashme me skenarët e menaxhimit të fatkeqësive dhe trajtohen me qendrat e ngrohjes, të cilat zakonisht funksionojnë për kohëzgjatje të shkurtra gjatë motit të pafavorshëm.¹⁸

Rezultati i imazhit për strehimoret e të pastrehëve në Suedi

E njohur për sistemin e saj të mirëqenies kombëtare, qeveria suedeze ofron një rrjet të madh sigurie për qytetarët e saj që të kthehen përsëri në rast se sëmuren ose humbasin punën. Qeveria suedeze ofron kujdes shëndetësor universal, mbështetje familjare dhe mbështetje financiare për të moshuarit dhe pensionistët.

Megjithatë, shkalla më e lartë e të pastrehëve në mesin e vendeve nordike , në raport me madhësinë e popullsisë janë në Suedi, ku rreth 3.5 njerëz të pastrehë për 1 000 banorë u regjistruan në të dy llogaritjet e fundit në 2011 dhe 2016. Kjo është një normë shumë më e lartë se në ndonjë nga vendet e tjera. Ka 33.250 persona të pastrehë ne Suedi

Një hartë kombëtare suedeze e të pastrehëve u zhvillua gjatë një jave në 2017, duke gjetur 33,250 njerëz të pastrehë, 18% e të cilëve u përshkruan si "të pastrehë akute" (Bordi Kombëtar i Shëndetit dhe Mirëqenies, 2018).

---

¹⁶ <https://ofhsoupkitchen.org/best-cities-to-be-homeless> marrë më 08.06.2022

¹⁷ <https://ofhsoupkitchen.org/best-cities-to-be-homeless> marrë më 08.06.2022

¹⁸ <https://ofhsoupkitchen.org/best-cities-to-be-homeless> marrë më 08.06.2022

Nuk ka ligje në Suedi që kriminalizojnë të pastrehët. Megjithatë, ka disa dispozita të përfshira në ligjet dhe rregulloret suedeze që mund të kenë ndikim në mënyrën e jetesës së një individi të pastrehë.

Midis 18 dhe 28 vjeç, ka kompensim për strehim për kostot e strehimit që i kalojnë 1800 SEK dhe për një sipërfaqe maksimale prej 60 m² hapësirë banimi. Shuma që mund të marrin është 1300 SEK. Për ta shfrytëzuar këtë duhet të jenë shtetas të Suedisë të kenë adresë të sakte dhe shfrytëzues të ndihmes sociale.

Varfëria e rëndë materiale: Sipas Statistikave të Suedisë / Eurostat, 1.6% në Suedi jetojnë në varfëri të rëndë materiale. Kjo korrespondon me pak më shumë se 160,000 persona të varfër materialisht në Suedi në vitin 2018. Në Suedi, varfëria serioze materiale është më e zakonshme tek ata që janë të papunë.

Varfëria ekziston në të gjithë botën, kudo, madje edhe në vendet e zhvilluara. Suedia, një vend nordik në Evropën Veriore i njohur për politikën e saj progresive, është shtëpia e një popullsie rreth 10 milionë banorësh. Megjithatë Suedia është një vend relativisht i pasur, 16.2% e njerëzve të saj janë në rrezik të bien në varfëri. (15 gusht 2020)

Suedia nuk ka ndërtuar mjaftueshëm strehim me qira për dekada, që do të thotë rradhë të gjata për banesa të kontrolluara nga qiraja. Koha mesatare e pritjes ishte 9 vjet në 2020; 70% e autoriteteve lokale raportuan mungesë strehimi në vitin 2020. (Kkatie Gagnon, homelessness in sweden: a country in a housing crisis, july 16, 2020, Sweden)

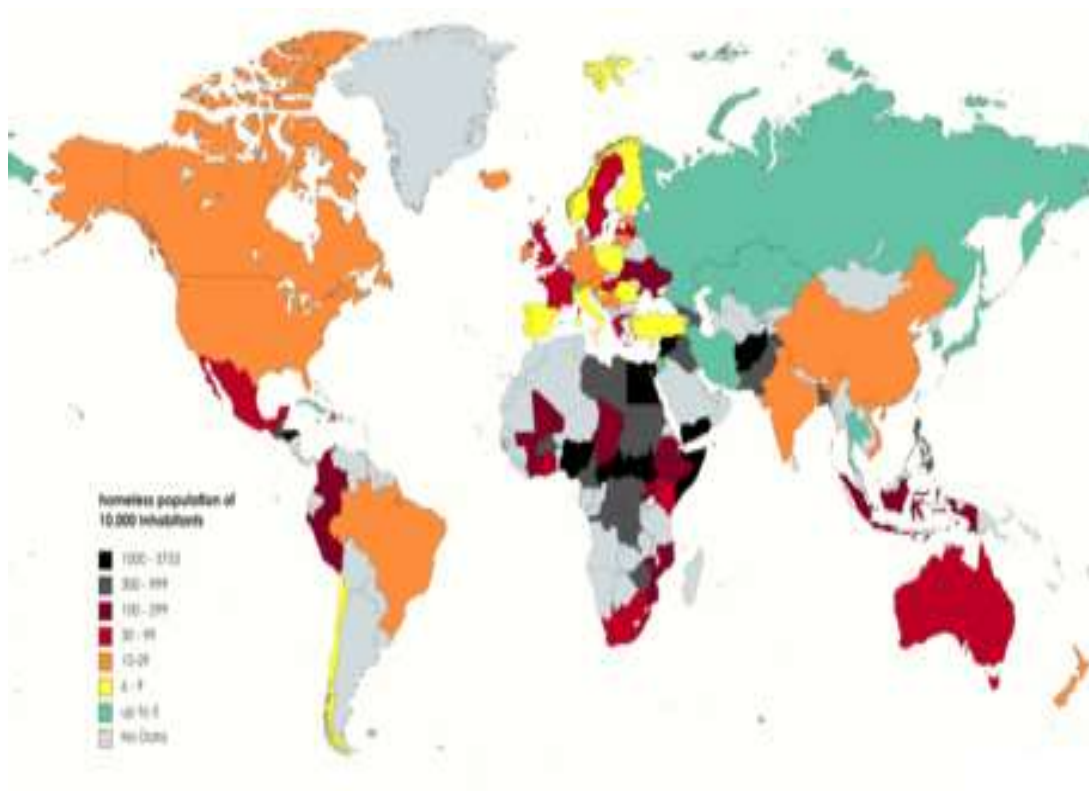

Figura 1. popullsi e pastrehë prej 10.000 banorësh

Është vlerësuar se 150 milionë njerëz janë të pastrehë në mbarë botën.(Habitat for Humanity vlerësoi në vitin 2015 se 1.6 miliardë njerëz në mbarë botën jetojnë në "strehime të papërshtatshme").

Kjo është një listë e vendeve nga popullsia e pastrehë e pranishme në çdo natë të caktuar. Vende të ndryshme shpesh përdorin përkufizime të ndryshme të të pastrehëve. Mund të përkufizohet duke jetuar në një strehë, duke qenë në një fazë kalimtare të strehimit dhe duke jetuar në një vend jo të përshtatshëm për banim njerëzor. Numrat mund të marrin parasysh zhvendosjen e brendshme nga konflikti, dhuna dhe fatkeqësitë natyrore, por mund të marrin ose jo parasysh mungesën e strehimit kronik dhe kalimtar, duke e bërë krahasimin e drejtpërdrejtë të numrave të ndërlikuar.

Tabela 1. Numri i strehimoreve në disa vende

Shteti	Strehimoret	Viti	Strehi moret per 1
 Austria	22,580	2019	25.4
 Croatia	3,000	2018	7
 Denmark	6,431	2019	11
 Germany	237,000	2018	28.6
 Greece	40,000	2016	37.1
 Norway	3,909	2016	7
 Russia	64,000	2010	4
 Serbia	20,000	2017	28.5
 Slovenia	3,799	2019	18.3
 Sweden	34,000	2011	36
 Switzerland	2,200	2022	2.55
 United Kingdom	365,535	2019	54.4
 United States	580,466	2020	17.6

4 KAPITULI IV

METODOLOGJIA E KËRKIMIT

4.1 Intervistat primare të të dhënave

Analiza e mëposhtme i referohet intervistës e cila analizon situatën e personave që gjenden në strehimore më konkretisht ,intervistë me Punetoren Sociale në Qendrën për Punë Sociale në Tetovë E.K. realizuar në Qershor 2022 ,Tetovë .

Përgjigjeve e analizave përqendrohet në nevojat e këtij grupi, arsyet se pse kanë braktisur shtëpinë dhe se si kjo ndikon mbi potencialin të jenë të pastrehë dhe efektet sekondare nga situata e tyre mbi shëndetin e tyre fizik dhe mental ,lidhjet sociale me familjet, miqtë dhe personat të tjerë të qendrës, trajtimi nga komuniteti dhe institucionet, poashtu edhe vizionin për të ardhmen dhe qëndrimi personal në lidhje me atë si tu ndihmohet personave që janë viktimat të strehimoreve , të cilët e kanë braktisur shtëpinë, në mënyrë që të mos jenë të pastrehë .Pyetjet dhe përgjigjet janë si vijon:

1. **A mendoni se në RMV ka bazë të mirë ligjore për strehimoret?**

Për sa i përket mbrojtjes së të pastrehëve baza ligjore në R.M.V mbulohet nga Neni 83 i Ligjit për Mbrojtjen Sociale dhe në pajtueshmëri me Rregulloren për mënyrën, fushëveprimin, normat dhe standardet e ofrimit të shërbimit social për qëndrim të përkohshëm dhe hapësirë, dhe dokumentacionin e nevojshëm për qendër për qëndrim të përkohshëm më të afërta për përzgjedhjen mjetet, personelin (91/21), të cilat nuk e mbulojnë problemin në tërësi.

2. **Çfarë përkrahje financiare ka institucioni i juaj në relaizimin e detyrave të përcaktuara me ligj dhe sa janë këta të mjaftueshme?**

Personave të akomoduar në Institucionin e mbrojtjes sociale (për institucionale dhe mbrojtja jointitucionale) me Vendim të QPS-së, u jepet ushtrimin e të drejtës për kujdes shëndetësor. Për më tepër, sipas rreziku ndaj të cilit është i ekspozuar familja, mundëson realizimin e ndihmë financiare një herë vetëm në pjesën e mbulimit të shpenzimeve për nevojat shëndetësore. Ndihma ofrohet në bashkëpunim me Kryqin e Kuq dhe OJQ-të në natyrë (pako me produkte ushqimore dhe higjienike). Është realizuar bashkëpunim me të gjitha resurset në nivel lokal (komuna e Tetovës, sektori OJQ),

Agjencia për Punësim Tetovë, Fondi pensional dhe invalidor sigurimi, Ndihma juridike falas) me qëllim forcimin e kapaciteteve të të pastrehët dhe riintegrimi i tyre i suksesshëm në shoqëri.

3. Çfarë ndryshimesh ligjore janë të nevojshme në këtë drejtim që të realizohen punet pa pengesë?

Legjislacion shtesë, veçanërisht për të pastrehët me rregulloret e përcaktuara, rregulloret, qëllimet, aktivitetet, palët e interesuara - zbatuesit e aktiviteteve dhe afatet kohore.

4. A mendoni se RMV ka harmonizuar legjislacionin në këtë fushë?

Është e nevojshme të plotësohet legjislacioni tashmë ekzistues në të cilin të gjitha ndryshimet e nevojshme të mësipërme do të specifikohen dhe mbulohen.

5. A jeni të përfshirë në ndonjë projekt për mbështetje nga organizatat ndërkombëtare të cilat operojnë në RMV?

Aktualisht bashkëpunimi realizohet vetëm me organizata joqeveritare vendore organizatave.

6. Sa është numri i personave të cilat janë strehuar në institucionin tuaj. Ju lutem për të dhëna statistikore nëpër vite?

Për momentin janë 4 persona, pra një familje dhe në të kaluarën ishin akomoduar dy familje (një familje e përmendur tashmë 4 anëtarëshe, dhe një familje me 6 anëtarë)

7. Në bazë të përvojës suaj, cilat janë arsyet që personat të mbeten pa strehim?

Mungesa e vendbanimit të vet - shtëpi, dhe mungesa e burimeve financiare për ekzistencës.

8. Cila kategori i njerëzve kërkojnë këtë lloj mbështetje?

Personat që nuk kanë nuk kanë të ardhura dhe vendbanim të tyre të sigurt.

9. Cili është roli kryesor i institucionit tuaj, marre në konsideratë obligimet ligjore dhe sa jeni të suksesshëm në këtë drejtim?

Shërbimi social për qëndrim të përkohshëm ofron akomodim, mbrojtje, asistencë dhe mbështetje psiko-sociale, shërbime këshillimi, shërbime në lidhje me situatën e njerëzve në krizë për shkak të

tejkalimin e situatës dhe integrimin e tyre social, në mungesë të burime të tjera të kujdesit për të kapërcyer gjendjen dhe integrimin social. Shtirirja dhe nevoja e shërbimit të qëndrimit të përkohshëm përcaktohet në bazë të ekspertizës së gjendjes jetësore të personit nëpërmjet depërtimit të

drejtpërdrejtë në shtëpinë e personit dhe mjedisin e tij, nga të një punëtori profesional në një qendër për punë sociale.

Ekipi i ekspertëve nga JUMCSR

Tetova punoi me këto dy familje për të forcuar familjet e tyre mundësoi lehtësimin për riintegrimin e tyre të suksesshëm në shoqëri, të cilat nënkuptojnë bashkëpunimin me të gjitha burimet lokale në dispozicion, por edhe burimet në nivel shtetëror. Aktivitetet e ndërmarra rezultuan në trajnimin e familjeve për funksionim normal ditor, pra një familje u largua nga streha për të pastrehët dhe me familjen tjetër ka të bëjë vazhdimisht me tejkalimin e gjendjes së rrezikut.

10. A mund të na sqaroni sa kohë qëndrojnë të strehuarit në këto institucione?

Në bazë të nenit 6 të Rregullores për mënyrën, shtrirjen, normat dhe standardet për ofrimin e shërbimeve sociale për qëndrim të përkohshëm dhe për hapësira, fondet, stafi dhe dokumentacioni i nevojshëm për një qendër të përkohshme vendbanimi (91/21), shërbimi i qëndrimit të përkohshëm ofrohet për kohëzgjatjen deri në tre muaj, me mundësi vazhdimi edhe për tre muaj në raste të jashtëzakonshme kur gjendja nuk kapërcehet, deri në një vit. Personat e pastrehë qëndrojnë në strehimoren për të pastrehët ku ekziston rreziku, derisa të kapërcehet gjendja financiare dhe rreziku i strehimit tek këta persona.

Sipas të dhënave zyrtare të Ministrisë së Punës dhe Politikës Sociale, në Maqedoni ekzistojnë katër qendra strehimore shtetërore, dhe dy qendra të krizës (të cilat i strehojnë viktimat prej 24 deri në 48 orë). Këto të fundit janë të menaxhuara nga organizatat jo-qeveritare me seli në Shkup. Në qendrat strehimore shtetërore të vendosura në Shkup, Sveti Nikollë, Manastir dhe Koçan, viktimat mund të përkujdesen tre muaj me mundësi për vazhdim edhe për tre muaj të tjera.

4.2 Iniciativa për mbështetje për persona të pastrehë në Republikën e Maqedonisë së Veriut

Kryqi i kuq i qytetit -Shkup

Në kuadër të Kryqit të kuq të qytetit Shkup ekzistojnë dy programe për të ndihmuar të pastrehët, prej të cilave njëra drejtpërdrejtë është e dedikuar ekskluzivisht për të pastrehë dhe kënaqjen e një pjese të nevojave të tyre përmes Pikës për të pastrehë ndërsa tjetra përfshin grup më të gjerë të njerëzve ndër të cilët edhe të pastrehë.

Pika për të pastrehë

Pika përtë pastrehë në Momin Potok punon çdo të premte, ndërsa për hënave ajo hapet vetëm për shërbime higjienike për shfrytëzu-esit.

Në mënyrë të rregullt viziton 65 të pastrehë, ndërsa ditëve të premte, mesatarisht, të pra-nishëm janë 45 të pastrehë. Nga themelimi i pikës në vitin 2008 deri tani, janë evidentuar 170 të pastrehë që shfrytëzojnë shërbimet e tyre. Numri më i madh i tyre jetojnë në parqe, godina të braktisura, hekurudha/stacione të autobusëve, podrume, garazhe etj.

Shërbime higjienike

Një nga shkaqet themelore për të cilat të pastrehët e vizitojnë këtë pikë janë shërbimet higjienike. Para se të fitojnë çfarë do lloj shërbimi tjetër, të pastrehët mund të bëjnë banjë dhe të marrin tesha të pastra. Njëkohësisht, teshat e tyre të palara mund ti lënë dhe ti marrin të lara të premtën e ardhshme.

Mbrojtje shëndetësore primare

Në këtë vend personave, ju ofrohet gjithashtu edhe mbrojtje shëndetësore primare e cila është pa pagesë dhe poashtu barna pa pagesë. Në qoftëse nevojiten ekzaminime plotësuese të nivelin sekondar dhe terciar, ekipi i Kryqit të Kuq angazhohet të gjejë zgjidhje alternative përkatëse për mbulimin e shpenzimeve dhe për strehimin institucional të këtyre personave, nga shteti, si subjekt përgjegjës për këto situata.

Në këtë pjesë akoma mungon zgjidhja sistemore për shërimin e personave që nuk kanë sigurim shëndetësor dhe nuk janë të pajisur me dokumentacion personal.

Asistenca psikologjike

Qëllimi i asistencës psikologjike është social së pari përpilohet anamneza sociale për të pastrehët e tij, si dhe bën azhurnimin e dosjeve ekzistuese, realizimin e bisedave profesionale – këshilluese, nxjerrjen e dokumenteve personale, lëshimin e dokumenteve për të gjithë shfrytëzuesit e pikës, ndihmë dhe mbështetje gjatë shkrimit ,plotësimit të dokumenteve, formularë për të pastrehët analfabet, sigurimi i shërbimeve pa pagesë nga donatorë si shërbime stomatologjike, juridike, si dhe mbështetje gjatë punësimit të personave të aftë që janë për punë.

Strehimore e përkohshme

Strehimoret e përkohshme janë rregulluar ashtu që në çdo kohë të pranojë person të pastrehë i cili është në gjendje të vështirë shëndetësore, ndërsa për të cilin nuk ka zgjidhje urgjente për strehim në institucion përkatës. Gjithashtu, për periudhën dimërore është përgatitur plan veprim gjatë ditëve me të ftohtë ekstrem. Strehimorja hapet kur vendosen ekipe kujdestare 24 orë të Kryqit të kuq dhe automjetet që do të jetë në dispozicion të thirrjeve në teren dhe kur temperatura është më e ulët se -10 gradë celsius.

Shërbimi social patrullues

Në Kryqin e Kuq në qytetin Shkup janë angazhuar tre punëtorë social patrullues që zbulojnë persona dhe familje të rrezikuara, ndërsa në mesin e tyre bën pjesë edhe kategoria e të pastrehëve. Roli i tyre është përmes takimeve me personat dhe me familjet etyre të zbulojnë viktime.

Shtesa për strehim

Neni 57

E drejta e kompensimit për strehim u jepet personave të pasigurt materialisht dhe strehimit.

Personi i pasiguruar materialisht nga paragrafi 1 i këtij neni është: përfitues i asistencës minimale të garantuar dhe ai i cili deri në 18 vjeç ka pasur statusin e fëmijës pa prindër dhe poashtu pa përkujdesje prindërore, pra pas përfundimit të kujdestarisë dhe deri sa të arrihet moshë 26 vjeçe.

Realizimi i së drejtës në kompensim banesor për personat i përcakton këshilli i komunës, Qytetit të Shkupit dhe komunave në qytetin e Shkupit. Formën e kërkesës, dokumentacionin e nevojshëm dhe mënyrën e ushtrimit të së drejtës për kompensim banesor për persona përcakton ministri.

Mjetet për realizimin e të drejtës për strehim mund të sigurohen përmes donacioneve, kredive dhe të ngjashme. (Ligji për mbrojtje sociale, 2019 neni 57).

Pas skadimit të kohës së lejuar për banim, nëse viktime dhe dhunës familjare nuk ka se ku të kthehet, as nuk ka burim të qëndrueshëm të të ardhurave që të mund të jetojë e pavarur, udhëzohet në qendrën e referencës për të pastrehë në Çiçino Sello.

5 KONKLUZAT

Është mëse e nevojshme një mbështetje gjithëpërfshirëse, e qëndrueshme dhe e kordinuar për personat që kanë nevojë për strehim.

Udhëzimet propozojnë që të ndërmerren masa të bazuara në burimet ekzistuese që synojnë të zgjerojnë ofrimin e shërbimeve dhe asistencës për të gjitha format sic janë: dhunës ndaj grave, varferia, fëmijët jetim, etj mbrojtje maksimale në të ardhmen e afërt.

Udhëzimet e cilësisë për shërbimet të cilat janë transparente dhe garantojnë shërbime efektive dhe efikase bazuar në të drejtat e njeriut dhe nevojat e përdoruesve të shërbimeve janë elemente të rëndësishme të qeverisjes së mirë.

Cilësia dhe udhëzimet për strehimoret kanë mbështetjen e strehimoreve dhe institucionet e financuara nga qeveria që te ofrojnë përkrahje sigurimin dhe me cilësi të mirë për viktimat e mbijetuara dhe mbikëqyrjen e ofrimit të qëndrueshme të shërbimeve.

Vështirësia për zbatimin e cilësisë së standardeve qëndron në çështjen e burimeve: standardet e strehimoreve me cilësi të lartë që mund të garantohen vetëm nëse sigurohen burime të sigurta për zbatimin e tyre.

Të gjitha Viktimat patjetër që duhet të jenë në gjendje të ushtrojnë të drejtën për të marrë vendime të lira në lidhje me jetën e tyre. Ato duhet të besohen dhe degjohen, janë të informuara mirë mundësitë e tyre në mënyrë që të marrin vendime të informuara dhe për të drejtat .

Fëmijëve u mundësohet gjithashtu të ushtrojnë të drejtat e garantuara sipas Konventës së Organizatës së Kombeve të Bashkuara për të Drejtat e Fëmijëve.

Fëmijët dhe gratë si viktimat të dhunës marrin mbështetje në të drejtat e njeriut dhe me qëndër viktimat gjatë gjithë procesit të tyre të kërkimit të ndihmës dhe rrugëtimit të tyre nëpër institucione, nga këshilltarët ose mbrojtësit e viktimave që qëndrojnë pranë tyre.

Mbrojtësit e viktimave që punojnë në emër të viktimës ose këshilltarët, të drejtat dhe interesat e viktimave.

Asnjë vendim nuk merret për viktimën pa pëlqimin e informuar të viktimës. e drejta për respektimin e jetës private dhe familjare ku viktimave u duhet garantuar e drejta për të jetuar pa dhunë.

Shoqëria duhet të kërkojë dhe promovojë ndryshime në sjelljen e kryesit të dhunës ndërsa siguron mbështetje të pakushtëzuar për viktimat dhe fëmijët e tyre.

Në dy dekadat e fundit, shumë vende kanë filluar të shtojnë masat e tyre për të trajtuar problemin dhe kanë zhvilluar praktika dhe modele të reja dhe inovative. Mungesa e fondeve shpesh pengon progresin. Problemi akoma nuk është zgjidhur dhe zbrastirat në parandalimin dhe sigurimin e shërbimeve mbeten kudo. Strehimoret nuk financohen plotësisht nga qeveria për shpenzimet e tyre të rregullta por plotësohen me fondet e mbetura dhe kryesisht të kërkuara nga donatorët gjë që e bën ndihmën jo të qëndrueshme. Për sa i përket mbrojtjes së të pastrehëve ato mrohen me ane të Ligjit për Mbrojtjen Sociale që është në pajtim me rregulloren për mënyrën, normat, fushëveprimin, dhe standardet e ofrimit të shërbimit social për qëndrim të përkohshëm, mjetet, personelin si dhe dokumentacionin e nevojshëm për qëndrim të përkohshëm.

Sigurimi i banimit: Shfrytëzimi i partneritetit publik – privat për sigurimin e banimit, hapja e bujtinave dhe qendrave ditore, avancimi i kushteve në vendbanimet kolektive institucionale, dhe koncentrimi i shërbimeve për banim edhe në qytete të tjera të shtetit, dhe mundësimi i shfrytëzimit të pronës shtetërore për banim për këtë target grup.

Mundësimi i punësimit: Zhvillimi i programeve për kualifikim plotësues ose për rikualifikim, mundësi për punësim të subvencionuar, ose qasje të drejtpërdrejtë (punësim) drejt kompanive shtetërore dhe private

Zhvillimi i shërbimeve për këshillim shëndetësor dhe psikologjik: Programe për përballje me vartësitë, programe për ndryshimin e stilit jetësor, zgjidhje sistimore për mbrojtje shëndetësore sekondare dhe terciare, mundësimi i punës së përditshme në pikat për të pastrehë.

Ndryshime institucionale: formimi i një ekipi plotësues për shërbime profesionale në qendrat për punë sociale, që do të punojnë në këtë problematikë, zhvillimi i politikave të bazuara në gjendjen reale përmes numrit të të pastrehëve që flenë në rrugë dhe duke zbuluar sa më saktë numrin e të pastrehëve, ndryshime në ligje që të mundet sa më lehtë të paisen me dokumente, lehtësim i procedurës për strehim në qendrat për të pastrehë, përshtatje më e madhe në çdo dimension, shfrytëzimin e kuzhinave popullore, zhvillimin e sistemit të përkufizuar qartë për integrim social dhe profesional, përmes bashkëpunimit dhe koherencës të viktimave (institucione, sektor civil, biznes - komunitete, të pastrehë).

Bashkëpunim ndërsektorial dhe kohezion ndërmjet sektorit qeveritar dhe civil: Marrëveshje sociale ndërmjet sektorit qeveritar dhe jo qeveritar, inkluzion më i strukturuar i komuniteteve fetare

dhe biznes – komunitetit, mbështetje e aktiviteteve të shoqatave civile me mision social, Formimi i ekipeve nga shoqata civile, institucione nga palë të tjera të tanguara në teren, nxitja e organizatave civile në qytete të tjera në shtet të cilat do të punojnë këtë problematike dhe pjesëmarrje më e madhe e komunave.

Conclusions

A comprehensive, sustainable and coordinated support for people in need of housing is needed.

The guidelines propose to take measures based on existing resources that aim to expand the provision of services and assistance for all forms such as: violence against women, poverty, orphaned children, etc. to be maximally protected in the near future.

Quality guidelines for services that are transparent and guarantee effective and efficient services based on human rights and the needs of service users are important elements of good governance.

Quality and guidelines for shelters support shelters and government-funded institutions to provide safe and quality support to victim survivors and oversee sustainable service delivery.

The difficulty in implementing quality standards lies in the issue of resources: high quality shelter standards can only be guaranteed if secure resources are provided for their implementation.

All Victims must be able to exercise the right to make free decisions about their lives. They must be trusted and listened to, well informed about their options in order to make informed decisions and about their rights.

Children are also enabled to exercise the rights guaranteed under the United Nations Convention on the Rights of the Child.

Children and women as victims of violence receive human rights and victim-centered support throughout their process of seeking help and their journey through institutions, from counselors or victim advocates who stand by them.

Victim advocates working on behalf of the victim or counsellors, victims' rights and interests.

No decision is made about the victim without the victim's informed consent. the right to respect private and family life where the victims must be guaranteed the right to live without violence.

Society must seek and promote changes in the behavior of the perpetrator of violence while providing unconditional support for victims and their children. In the last two decades, many countries have begun to step up their measures to tackle the problem and have developed new and innovative practices and models. Lack of funding often hinders progress. The problem has not yet been solved and gaps in prevention and provision of services remain everywhere. The shelters are not fully funded by the government for their regular expenses but are supplemented with the remaining funds and mostly requested by donors, which makes the aid unsustainable. As for the

protection of the homeless, they are provided by the Law on Social Protection, which is in accordance with the regulation on the manner, norms, scope, and standards of providing social services for temporary residence, tools, personnel, and the necessary documentation. for temporary stay.

Housing provision: The use of public-private partnership for housing provision, the opening of hostels and day centers, the advancement of conditions in institutional collective settlements, and the concentration of housing services in other cities of the state, and the possibility of the use of property state housing for this target group.

Enabling employment: Development of programs for additional qualification or retraining, opportunities for subsidized employment, or direct access (employment) to state and private companies

Development of health and psychological counseling services: Programs for dealing with addictions, programs for changing lifestyles, system solutions for secondary and tertiary health protection, enabling daily work in homeless shelters.

Institutional changes: the formation of a complementary team for professional services in the centers for social work, which will work on this issue, the development of policies based on the real situation through the number of homeless people sleeping on the streets and discovering as accurately as possible the number of the homeless, changes in laws that can be provided with documents as easily as possible, simplification of the procedure for housing in homeless shelters, greater adaptation in every dimension, the use of popular kitchens, the development of a clearly defined system for social integration and professional, through the cooperation and coherence of victims (institutions, civil sector, business - communities, homeless).

Cross-sectoral cooperation and cohesion between the governmental and civil sectors: Social agreement between the governmental and non-governmental sectors, more structured inclusion of religious communities and business-community, support of the activities of civil associations with a social mission, Formation of teams from civil associations, institutions from other parties involved in the field, the promotion of civil organizations in other cities in the state that will work on this problem and greater participation of the municipalities.

Referencat

1. Avokati i Popullit. (2012). Problematikat e komunitetit Rom gjatë 6-mujorit të parë të vitit 2012, dhe trajtimi i tyre nga Avokati i Popullit. Tiranë, Shqipëri: Avokati i Popullit.
2. Buckley, R. dhe Kalarickal, J. (redaktorë) (2006). Thirty Years of World Bank Shelter Lending: What Have We Learned?
3. Bell, D and Eiser, D. (2014) Inequality In Scotland: – The Netherlands Housing, Homelessness and SoTrends, Drivers, And Implications For The Independent Policy in Europe
4. Cheglova, K., Van Cuijk, A., Dobbelaar, R., Groenefelt, C. and Van Rijn, M. (2014) Preparatory Report Донеvска, М. (2002) Насилството како појава предизвикана од намален животен стандард. Скопје: СОЖМ.
5. Dimitrijoska S. (2011). Studimi mbi “programet kombëtare dhe përfitime në kuadër të sistemit të mbrojtjes sociale në Republikën Macedonia.Shkup
6. Донеvска, М. (2003) Социјално исклучување- проблеми во дефинирањето на социјалната положба на населението во Македонија. Скопје: Фондација Фридрих Еберт.
7. Донеvска, М. (2002) „На граница на трајна беда“, ЗУМ, No. 75.
8. Donevska, M, and Gerovska, M. (2003) Civil and State Activities in the Provision of Social Care: From Contribution to Effective Partnership, in: B. Munday (ed.) Social Care In Central And Eastern Europe, Kent: University of Kent.
9. Донеvска, М., Ѓорѓев, Д., Геровска-Митев, М. и Каловска, Т. (2007) Социјална заштита и социјална инклузија во Поранешната Југословенска Република Македонија- студија. Скопје: Канцеларија на ЕУ.
10. Донеvска, М. и Савевска, С. (2002) Сиромаштијата како обележје на трајна маргинализација (според пилот-истражувања во урбана средина - Скопје), Скопје.
11. Donevska, M., Trbojevik, S. and Bogoevska, N. (2014) Family, Poverty And Social Exclusion In The Republic Of Macedonia: Policy, Responds, Obstacles And Challenges. Barcelona.
12. Донеvска, М., Димитриоска, В. и Новковска, Б. (2011) Сиромаштија, состојби во Македонија, Скопје: Култура.
13. Државен завод за статистика (2015) Бесправно изградени објекти на територијата на Република Македонија, 2014, No: 6.1.15.47.

14. Државен завод за статистика (2014) Бесправно изградени објекти на територијата на Република Македонија, 2013 Број: 6.1.14.48. Available at: <http://www.stat.gov.mk/pdf/2014/6.1.14.48.pdf> Eqashme ne: 05.04.2016
15. Druzic Ljubotina, O. (2012) Beskućništvo: pogled iz različitih perspektiva. Zagreb: Gradski ured za sociTë pastrehët rreth ne - publik – shehur – potencial jalnu zaštitu i osobe s invaliditetom.
16. Edgar, B. and Doherty, J. (2010) Homelessness Research in Europe. In: E. O’Sullivan, V. Busch-Geertsema, D. Quilgars and N. Pleace,(eds.) Homelessness Research in Europe. Brussels: FEANTSA
17. Edgar, B., Meert, H. and Doherty, J. (2003) Review of Statistics on Homelessness in Europe. Brussels: FEANTSA, 2003.
18. Edgar, B., Doherty, J. and Meert, H. (2004) Immigration and Homelessness in Europe. Bristol: Policy Press.
19. Engberg A. L. (NA) Social housing in Denmark, Research paper No. 6/00, Roskilde: Department of Social Sciences, Roskilde University. E qashme në: http://rudar.ruc.dk/bitstream/1800/1208/1/Social_housing_in.pdf Eqashme ne: 25.03.2015.
20. Eurostat (2015). “Asylum Statistics”, Eurostat Statistics. Available at: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Asylum_statistics Eqashme ne: 05.04.2016
21. ENHR (2007). Pjesë të nxjerra nga grupet e punës. Konferencë ndërkombëtare 25-28 qershor a. 2007. Rotterdam
22. FEANTSA (2012) On the Way Home? FEANTSA Monitoring Report on Homelessness and Homeless Policies in Europe. Brussels: FEANTSA.
23. Gerovska-Mitev, M. (2012) Material Deprivation, Poverty and Social Exclusion Among Households in Macedonia. Skopje: Fridrich Ebert Foundation.
24. Gibb, K. (2002). Trends and Change in Social Housing Finance and Provision ëithin the
  - a. European Union (Tendencat dhe ndryshimet në financimin për strehim social në Bashkim
  - b. Evropian). Housing Studies, Vol. 17, Nr. 2, f.325-36, 2002.
25. Girardi, L., Nicoletto, P. and Stoffie, V. (2012) Social Exclusion of Homeless People in Italy. Katowice: University of Economics.
26. Government of the Republic of Serbia (2011) The Status of Social Exclusion and Poverty Trends in the Period 2008 -2010 and Future Priorities. Belgrade: Government of the Republic of Serbia.

27. Hermans, K. (2010) Peer Review on Homelessness Policies in Amsterdam City (The Netherlands), HABITACT Peer Review. Brussels: FEANTSA.
28. Hoek-Smit, M. (2006). Housing Finance and the Role of Government: Incentives without Distortions
29. Костов,З. (2010) Поимање, карактеризација, класификации и индикатори на социјалната исклученост во домувањето во Македонија. Скопје.
30. Krznar, A., and Dimic Vuges, M. (2013) Facing Home
31. Милевска-Костова, Н. и Еминова, Е. (2006) Заедницата на Роми во Република Македонија состојби и предизвици во домувањето и здравството. Скопје, Хуманитарно и добротворно здружение на Ромите „Месечина“.
32. Министерство за труд и социјална политика (2005) Стратегија за Ромите во Република Македонија, Скопје.
33. OECD (2014), OECD Factbook 2014: Economic, Environmental and Social Statistics, OECD Publishing
34. Pezzana, P. (2012) “Control And Contain: A Hidden Strategy- Where A Common Strategy is Lacking: Perspectives From Italy”, European Journal of Homelessness 6.1: 125-140.
35. Pleace, N., Baptista, I., Benjaminsen, L., and BuschGeertsema, V. (2013) “The Costs Of Homelessness
36. Pugh, C. (2001). The Theory and Practice of Housing Sector Development for Developing Countries (Teoria dhe praktika e zhvillimit të sektorit të strehimit për vendet në zhvillim), 1950-1999. Housing Studies, Vol. 16, Nr.4, f. 399-423, 2001.
37. Renaud, B. (1999). The Financing of Social Housing in Integrating Financial Markets: a Vieë from Developing Countries (Financimi i strehimit social në tregjet e integruara financiare: vendet në zhvillim). Urban Studies, Vol. 36, Nr. 4, f. 755-773.
38. Sanandaji, N. (2013) The Dutch rethink the welfare state. Available at: <http://www.newgeography.com/content/004028-the-dutch-rethink-welfare-state> Eqashme ne: 05.04.2016.
39. S. Sotjanovski N, Darkovski D, Petrova D, Xhevlekov D, 2001, EPS Hulumtime në teren për Fëmijët në rrugë / fëmijë endacakë
- 40.
41. Светска банка (2006) Прашања поврзани со урбаниот и со општинскиот развој: Белешка за политики, No. 37278 МК. Available at: <http://www.wds.worldbank.org/servlet/WDSContentServer/>

42. Sheila Foster, Daniel Bonilla, “The Social Function of Property : A Comparative Law Perspective”, November 15, 2011
43. Sullivan, E., Busch-Geertsema, V., Quilgars, D. and Pleace, N. (2010) Homeless Strategies and Innovations: Homelessness Research in Europe. Brussels: FEANTSA
44. Šoštarić, M. (2013) “Homelessness in the Republic Of Croatia: A Review of the Social Welfare System for Homeless People”, Profiling Homelessness: Serbia and Croatia, 7.2: 287-300.
45. Шуќур, З. (2001) Сиромаштија: Теории, концепти и показатели, Загреб: Правен факултет
46. Timotijević, M. (2012) “Beskućništvo u transformaciji: Prilog Integralnom Razumevanju beskućništva u Srbiji” Socijalna misao, 4/2012: 41-53.
47. Trbojevic, S., Donevska, M. and Bogoevska, N. (2010)
48. Tuuteri, K. (2013) Youth Homelessness In Finland - A Preventative Perspective.
49. УНДП (2004) Извештај за напредокот во однос на Милениумските развојни цели. Скопје: Канцеларија на УНДП.
50. Влада на Република Македонија (2009) Закон за социјална заштита, Службен весник на РМ, бр. 79/2009.
51. Влада на Република Македонија (2015) Закон за социјална заштита (консолидиран текст), Службен весник на РМ, бр.150/2015.
52. Завод за социјални дејности на Република Македонија (2007) Стручно етодолошки упатства и прирачници, книга 1. Скопје: Завод за социјални дејности.
53. Здружението за еманципација, солидарност и еднаквост на жените на Република Македонија – ЕСЕ и Акција Здруженска (2012) Извештај во сенка на спроведувањето на Конвенцијата за елиминација на сите форми на дискриминација врз жената. Скопје: ЕСЕ и Акција Здруженска.

Burime nga interneti

1. <https://finance.gov.mk/2022/02/12/123456-6/?lang=sq>
2. <http://www.stat.gov.mk> pdf.
3. https://unece.org/DAM/hlm/chapter/Language_versions/ALB_Geneva_UN_Charter.pdf
4. (<http://www.un.org/en/documents/udhr>)
5. <https://www.ombudsman.europa.eu/en/publication/sq/3510>

6. www.osfa.al/sites/default/files/analiz_e_legjislacionit_per_problemet_e_strehimet_pdf)
7. <http://www.unhcr.org/protect/PROTECTION/3b66c2aa10.pdf>)
8. <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CESCR/Pages/CESCRIndex.aspx>
9. <http://bezdomninstvo.mk/wp-content/uploads/2016/05/bezdominstvo/al.pdf>
10. <http://mtsp.mk>(НАЦИОНАЛНА ПРОГРАМА ЗА РАЗВОЈ НА СОЦИЈАЛНАТА ЗАШТИТА 2011-2021)
11. <https://vlada.mk/node/18231?ln=sq>
12. <https://www.mtsp.gov.mk/te-drejta-shepbime-dhe-masa-nga-mbrojtja-sociale.nspk>
13. <https://www.sobranie.mk/WBStorage/Files/Kushtetuta%20e%20RM-se%20Final%20ALB.pdf>)
14. <https://www.efjca.eu/safe-shelters>)
15. (<https://ofhsoupkitchen.org/best-cities-to-be-homeless>